INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SCIENCE, EDUCATION, ECONOMICS, AND SOCIETY OF THE 21ST CENTURY: CURRENT STATE, ISSUES, AND PROSPECTS

Book of abstracts

December 2, 2025

Austin,
USA

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SCIENCE, EDUCATION, ECONOMICS, AND SOCIETY OF THE 21ST CENTURY: CURRENT STATE, ISSUES, AND PROSPECTS

Book of abstracts

December 2, 2025

Austin, USA

UDC 37:082.2(06)

ISBN 978-1-968285-86-9

International Scientific and Practical Conference “Science, Education, Economics, and Society of the 21st Century: Current State, Issues, and Prospects”: Conference Proceedings (Austin, USA, December 2, 2025). Austin, USA: Golden Quill Publishing, 2025. 64 pages.

This collection of abstracts includes the submissions of participants of the International Scientific and Practical Conference “Science, Education, Economics, and Society of the 21st Century: Current State, Issues, and Prospects”:

Bogdan Khmelnitsky Melitopol State Pedagogical University
Ivano-Frankivsk Educative and Research Institute of Management of West Ukrainian National University
Lesya Ukrainka Volyn National University
Odesa Military Academy
Odessa Polytechnic National University
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Polissia National University
State Educational Institution “Odessa Training Center № 14” at the Penitentiary Institution
T. H. Shevchenko National University “Chernihiv Colehium”
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Vasyl' Stus Donetsk National University
West Ukrainian National University

© Автори тез, 2025
© Golden Quill Publishing, 2025
© Center for financial-economic research, 2025
© International Center of Social Sciences and Humanities, 2025
Official website: http://www.economics.in.ua

CONTENTS

SECTION 1. PEDAGOGICAL SCIENCES 6

Зайченко Н. І.
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЯ АДОЛЬФО ПОСАДИ 6

Іщенко Л. В., Рябошапка О. В., Журавко Т. В.
РОЗВИТОК ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНИ 10

Калиновська І. С.
МЕТОДИ ВІДБОРУ ДО СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ 13

Слатвінська А. А.
РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ ФУНКЦІЇ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 16

Хрипун Д. М.
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ 20

SECTION 2. EDUCATION (PRESCHOOL, PRIMARY, SECONDARY, VOCATIONAL AND SPECIAL EDUCATION) 23

Олло В. П., Миронюк С. О.
КАДЕНЦІЯ КЕЙСУ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІЗ МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СИЛ ЛОГІСТИКИ У УМОВАХ ВВНЗ 23

SECTION 3. LAW 28

Очеретяний А. В.
АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВ ГРОМАДЯН: АНАЛІЗ НОВЕЛ ЗАКОНОДАВСТВА 28

SECTION 4. ECONOMICS AND MANAGEMENT 33

Vasiltsova O.
ECOLOGICAL CAPITALIZATION AS AN INTEGRAL COMPONENT OF THE EFFECTIVE DEVELOPMENT STRATEGY OF THE BAKERY INDUSTRY ENTERPRISES 33

Yermak S.
INCLUSIVE ASPECT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE INNOVATION SPHERE IN THE CONCEPT OF SECURITY-ORIENTED MANAGEMENT 38

SECTION 5. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT 41

Ісаєв В. М.
ОПЛАТА ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ..... 41

Лук'янчук Б. С.
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОБЛІКУ РИЗИКОСТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 44

SECTION 6. MANAGEMENT, MARKETING, ENTREPRENEURSHIP AND TRADE 46

Сабецька Т. І., Кочкодан Ю. О.
ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 46

SECTION 7. PUBLIC MANAGEMENT, ADMINISTRATION AND PUBLIC ADMINISTRATION 49

Черниш Ю. Ю.
ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ РЕПУТАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ 49

SECTION 8. INFORMATION TECHNOLOGY AND CYBERNETICS .. 55

Золотарьов П. Р.
РОЗРОБКА ТА РОЗГОРТАННЯ SLACK-БОТА ДЛЯ ОТРИМАННЯ ДАНИХ ПРО ПОГОДУ 55

Мельник В. А.
АЛГОРИТМ ВИДІЛЕННЯ ОЗНАК ЗОБРАЖЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМ КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ 57

Рягузов О. О.
РОЗРОБКА УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ЧАТ-БОТА НА ОСНОВІ ML-NLU ТА RAG ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ДОВІДКОВИХ ЗАПИТІВ 59

SECTION 9. HISTORY AND ARCHEOLOGY 62

Ковалик І. І.
ІНСТРУМЕНТАЛІЗЦІЯ СТАТУТУ ПОЛЬСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ 1938 Р. У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ 62

SECTION 1

PEDAGOGICAL SCIENCES

УДК 37(092)(460)

Зайченко Н. І.
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук
Національний університет “Чернігівський колегіум”
імені Т. Г. Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЯ АДОЛЬФО ПОСАДИ

Педагогічна творчість визначного іспанського соціолога, викладача права в Університеті Ов’єдо Адольфо Гонсалеса Посади (Adolfo Gonzalez Posada y Biesca) (18.09.1860, Ов’єдо, Астурія – 8.07.1944, Мадрид) [1] мала важливе значення у становленні соціальної педагогіки в Іспанії на межі XIX – XX століть.

У книзі “Політика та освіта” (Мадрид, 1904) Адольфо Посада розмислював стосовно розбудови системи народної освіти у Королівстві Іспанія. Він відстоював ідею поширення культури в іспанському суспільстві за допомогою національної освіти і просвітництва народу, проте вважав це надто складним завданням сьогодення, оскільки “неписьменність здобула дуже міцної підтримки у традиції нашого народу” [2, с. 6].

Адольфо Посада наполегливо доводив, що усі живі сили народу необхідно віддати на боротьбу за нове життя, і у цій боротьбі освіта стане “єдиним порятунком, єдиним засобом зламати невидимі кайдани” [2, с. 17].

Саме тепер настав час колективної діяльності в Іспанії для розквіту національної освіти. Ця колективна діяльність народу має бути рішуче й розумно підтримана правлячою владою. Украй важливим є сьогодні об’єднання народних зусиль у справі “педагогічної політики” [2, с. 19].

На переконання Адольфо Посади, педагогічна політика у країні має бути спрямована на творення національної освіти. Втручання держави в освітню сферу повинно мати більше функцій, аніж інспектування. Саме держава має засновувати нові школи, організовувати народну

освіту, відкривати центри технічного навчання, освітні заклади для жінок. Педагогічна політика в Іспанії вимагає культурної і високої орієнтації, відкритості; вона має сприяти культурному прогресу держави.

У статті “Реформа початкової освіти” (La España Moderna, 1900) [3] Адольфо Посада наголошував, що від часу упровадження закону про обов’язковість початкової освіти (1857 р.) минуло близько півстоліття, але в Іспанії залишався високий рівень неграмотності населення – це понад шість мільйонів людей і мільйони дітей, які не відвідували школи. Державі необхідна добре продумана педагогічна політика, втілювана у конкретних реформах, спроможна охопити шкільну початкову і середню освіту, освіту дорослих, професійну, жіночу та університетську освіту.

За твердженням Адольфо Посади, початкова освіта в Іспанії має по-справжньому набути обов’язкового характеру, стати ступеневою і спрямовуватися на комплексне виховання. Важливо, щоб у державі здійснювалася підготовка вчителів для ланки початкового навчання. Задля формування відповідного вчительського персоналу іспанський освітянин пропонував ужити таких заходів: по-перше, організувати національний корпус інспекторів початкового навчання, які б екзаменували вчителів, спрямовували їх у професійній діяльності; по-друге, запровадити короткотермінові методичні курси, наприклад, у Мадридській нормальній школі або у Мадридському педагогічному музеї, що допомагали б учителям із різних регіонів Іспанії удосконалювати професійну діяльність; по-третє, запросити найкращих учителів нормальних шкіл із-за кордону для ознайомлення зі світовим педагогічним досвідом; по-четверте, перетворити усілякі приміщення, котрі тільки можливо, на шкільні заклади, з тим, щоби розширити мережу початкових шкіл, особливо у віддалених куточках Іспанії [3, с. 92–93].

Проблему освіти Адольфо Посада визначав як “найважчу соціальну проблему”, наголошуючи, що не лишень уряди мають піклуватися про освітню політику, але й саме суспільство загалом має виконати “соціальну функцію просвітництва” [4, с. 211]. Іспанія потребує школи, у якій “пануватиме ліберальний, гуманний, піднесений, чистий дух”; школи, яка надасть перевагу моральній особистості, і, нарешті, школи, яка “точно переживе сьогодення” [4, с. 219].

Провідна соціально-педагогічна ідея Адольфо Посади полягала у розумінні народної освіти як “просвітницької справи задля загального інтересу” [5, с. 2].

У книзі “Модерні педагогічні ідеї” (Мадрид, 1892) [6] Адольфо Посада підкреслював, що задля досягнення суспільного оновлення необхідно, щоби відбулося духовне оновлення людини. Саме тому “соціальне питання” сучасної епохи – це питання педагогічне, і його розв’язання потребує об’єднання усіх сил суспільства, втручання держави, церкви, різних корпорацій, громадянської участі [6, с. 329].

Про те, що ідея солідарності в суспільстві може слугувати підвалиною усього національного життя або усієї політики народу, йшлося у виступі Адольфо Посади на міжнародному конгресі 1909 року. Освітянин проголошував, що “індивід і суспільство не є двома взаємовиключними реальностями, навпаки, вони доповнюють одна одну та ніколи не існують ізольовано в процесі людського буття” [7, с. 424].

Адольфо Посада розмірковував таким чином. Потужний сучасний рух до суспільної солідарності обумовлений, з одного боку, усвідомленням і розумінням, а з іншого боку – прагненням виявити соціальну природу людини. Індивідуальність людини формується завдяки суспільству, а саме суспільство, у свою чергу, постає внаслідок буття індивідуального, як реальний ефект індивідуальних відносин. Найвищий ступінь, якого досягає людина в ході історії (і в процесі виховання), є той, коли вона усвідомлює себе людиною, коли виявляється її фундаментальна ідентичність, психічна, з тим суспільством, у якому вона народилася та в якому живе [7, с. 426].

У замітці “Народні університети” (Heraldo de Madrid, 1903) Адольфо Посада констатував: “Є великою справою суспільної солідарності об’єднання людей задля наукового просвітництва, у праці піднесення душ за допомогою виховної дії просвітництва. Інтелектуали не тому, що вони інтелектуали, а тому, що вони – культурні люди, переступають через класові переваги і віднаходять у цій відмові тверду опору для поширення культури, якою володіють і яка не має бути привілейованою” [8, с. 1].

В Іспанії фундація народних університетів була ініційована викладачами Університету Ов’єдо в 1898 році. Ця “астурійська кампанія” охопила міста Авілес, Хіхон, Лангеро, М’єрес, Трубія, де

було зосереджено робітниче населення, і підвищення рівня його освіченості диктувалося економічними потребами регіону [10, с. 117].

За свідченням Адольфо Посади, в Університеті Ов’єдо, в якому він викладав курс права, для вільних слухачів читалися лекції на теми: “Антропологічні питання”, “Сучасний інтелектуальний розвиток Іспанії”, “Соціальна реформа в Іспанії”, “П. Віторія та його правове вчення”, “Соціальне виховання”, “Вплив астурійців на оновлення Іспанії у XIX столітті”, “Одісея”, “Літературне читання”, “Старий і сучасний Рим”, “Питання суспільної гігієни”, “Рух за мир” тощо [9, с. 39], [10, с. 118].

Список літератури

1. Gonzalez Posada y Biesca, Adolfo. Real Academia de la Historia. URL: https://historia-hispanica.rah.es/biografias/21175-adolfo-gonzalez-posada-y-biesca.

2. Posada A. Politica y enseñanza. Madrid: Daniel Jorro, Ed., 1904. 268 p.

3. Posada A. La reforma en la primera enseñanza. *La España Moderna*. 1900, agosto. № 140, año XII. P. 73–94.

4. Posada A. Como educaremos a nuestros hijos? *Nuestro Tiempo*. Madrid, agosto 1901. № 8. P. 210–219.

5. Posada A. Revista de enseñanza. *El Imparcial*. Sabado 4 de junio de 1898. № 11.174, año XXXII. P. 2.

6. Posada A. Ideas pedagogicas modernas. Madrid: Libreria de Victoriano Suarez, 1892. 355 p.

7. Posada A. Un congreso internacional. La solidaridad social. *La Lectura. Revista de Ciencias y de Artes*. Madrid: Imp. de La Revista de Archivos, 1909. № 5. T. II, año IX. P. 423–427.

8. Posada A. Universidades populares. *Heraldo de Madrid*. Miercoles 11 de febrero de 1903. № 4468, año XIV. P. 1.

9. Posada A. La transformacion del ideal universitario. *Boletin de la Institucion Libre de Enseñanza*. Madrid, 30 de noviembre de 1910. № 608, año XXXIV. P. 321–329.

10. Зайченко Н. І. Іспанський педагогічний дискурс (кінець XIX – перша третина XX ст.): концептуалізація соціальної педагогіки: монографія. Київ: Ліра-К, 2018. 172 с.

УДК 373.2.015.331:510.6-047.22:373.2.018.1](06)

Іщенко Л. В.
д. п. н., професор кафедри дошкільної освіти
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Рябошапка О. В.
к. п. н., доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Журавко Т. В.
викладач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

РОЗВИТОК ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНИ

Нині ефективність дошкільної освіти пов’язана з організацією освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства. Робота з батьками завжди була традиційною складовою дошкільної освіти, адже заклад дошкільної освіти є першим соціальним середовищем, до якого дитина потрапляє із сім’ї.

Значення математичного розвитку в освіті підкреслюється законодавчими актами, такими як Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти» та іншими нормативними документами.

Аналізуючи окреслену нами проблему, важливо зазначити, що особливості взаємодії двох важливих соціальних інститутів дитини, таких як заклад дошкільної освіти та сім’я, досліджували такі сучасні педагоги, як: Зайцева Л., Горбенко Н., Каньоса Н., Бабюк Т., Іщенко Л., Рябошапка О. та інші.

Згідно Базового компоненту дошкільної освіти логіко-математична компетентність – це здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Результатом є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок (аналізу, порівняння, узагальнення, здійснення

самоконтролю), пізнавальний досвід, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності [1].

Підтримка батьками процесу формування сенсорно-пізнавального простору, предметно-практичних дій дитини може відбуватися шляхом: використання у взаємодії з дитиною різноманітних інтелектуальних ігор; спільне розв’язання вправ, ігор, завдань, запитань математичного змісту під час прогулянок і спостережень у природі; організація та планування часу для спільних сімейних справ, життєдіяльності родини у вихідні/святкові дні: проведення спільних ігор і розваг, вікторин логіко-математичного змісту, проведення елементарних дослідів та експериментів з матеріалами та речовинами із залученням дитини до коментування процесу дослідження та спільного аналізу результатів [1].

Дослідники Русин Н. М., Поллогі В. М. виділяють основні форми спільної роботи закладу дошкільної освіти і сім’ї з питань математичного розвитку дітей:

– доповіді та повідомлення на батьківських зборах і конференціях (обговорення конкретних проблем або досягнень дитини у математичному розвитку, надання індивідуальних порад);

– організація виставок наочних посібників з описом їх використання;

– відкриті заняття з математики для батьків (заняття, на яких педагоги демонструють батькам, як правильно використовувати дидактичні матеріали (наприклад, Блоки Дьєнеша, Палички Кюїзенера) та ігрові методики для формування елементарних математичних уявлень);

– групові та індивідуальні консультації, бесіди (виступи педагогів, психологів про важливість логіко-математичної компетентності),

– папки-пересувки (залучення батьків до створення ігрового чи розвивального середовища) [4].

Зворотніми формами роботи з батьками є:

– анкетування та опитування (збір інформації від батьків про їхнє ставлення до математики, ігри, які вони використовують удома);

– індивідуальні щоденники спостережень (батьки фіксують у щоденнику, які математичні питання виникали у дитини вдома, які завдання їй давалися легко, а які – складно. Вихователь аналізує ці дані для коригування роботи) [2; 4].

Взаємодія закладів дошкільної освіти з родинами дітей як учасниками освітнього процесу спрямована на формування високого

рівня психологічної культури всіх учасників освітнього процесу і на рівні знань та настанов, і на рівні повсякденного спілкування. У цих умовах педагогічний колектив закладу дошкільної освіти ініціює різні форми участі батьків в освітньому процесі, управлінні та громадському самоврядуванні закладу дошкільної освіти, а також соціально-педагогічний патронат сімей вихованців [1].

Партнерська педагогіка перетворює математичний розвиток на спільну дослідницьку гру, де дитина отримує подвійну підтримку: методичну систему від ЗДО та особистісний контекст від родини. Це забезпечує глибоке засвоєння логіко-математичної компетентності.

Список літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://surl.li/icibuh (дата звернення 30.11.2025).

2. Журавко Т. В. Співпраця закладу дошкільної освіти з батьками у навчанні дошкільників елементам математики. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 5 (35). С. 1382–1391.

3. Каньоса Н. Г., Бабюк Т. Й. Теорія та методика співпраці закладів дошкільної освіти з родинами: навчально-методичний посібник. [Електронний ресурс] / авт.-упор. Н. Г. Каньоса, Т. Й. Бабюк. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. 407 с.

4. Русин Н. М., Поллогі В. М. Форми спільної роботи дитячого садка і сім’ї з питань математичного розвитку дітей. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія».* 2017. Випуск 1 (5). С. 141–144.

УДК 376.091.212.2-056.264-053.2(06)

Калиновська І. С.
к. п. н., доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

МЕТОДИ ВІДБОРУ ДО СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Проблема визначення ефективних методів відбору дітей з порушеннями мовлення до спеціальних закладів освіти набуває особливої актуальності в умовах модернізації освітньої системи та переходу до інклюзивної моделі навчання. Сучасні підходи до організації спеціальної та інклюзивної освіти передбачають створення оптимальних умов для розвитку кожної дитини, що неможливо без точного виявлення структури та ступеня мовленнєвого порушення, визначення освітніх потреб і прогнозу розвитку. У зв’язку з цим зростає значення комплексної психолого-педагогічної діагностики як ключового методу відбору, що дозволяє забезпечити відповідність обраної форми навчання можливостям і потребам дитини [2].

Порушення мовлення у дітей мають різноманітні етіологію, структуру та ступінь вираженості, що визначає індивідуальну траєкторію розвитку та рівень сформованості навчальних умінь. Вони можуть проявлятися як у вигляді ізольованих дефектів звуковимови, так і у вигляді складних системних порушень – дизартрії, алалії, ринолалії чи загального недорозвитку мовлення. Такі труднощі суттєво впливають на темп засвоєння навчального матеріалу, розвиток мислення, формування навичок читання й письма, соціальну адаптацію та самооцінку. Тому питання про вибір освітнього маршруту має спиратися на ретельне вивчення як мовленнєвих, так і когнітивних, соціальних та особистісних характеристик дитини [1; 3].

Відбір до спеціальних закладів освіти ґрунтується на принципах комплексності, системності та міждисциплінарності. Психолого-педагогічна діагностика включає аналіз мовленнєвої діяльності, оцінку фонематичних процесів, артикуляційного апарату, словникового запасу, граматичних структур та зв’язного мовлення. Логопедичне обстеження дозволяє не лише встановити характер порушення, але й визначити провідний дефект та вторинні нашарування, що виникають внаслідок обмежень мовленнєвої комунікації [3]. Як показують сучасні дослідження, лише комплексне обстеження дає змогу побудувати точний профіль розвитку дитини та обґрунтувати потребу у спеціальних умовах навчання.

Значну роль у відборі відіграє також психологічна діагностика, спрямована на визначення рівня розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та мотивації до навчання. У більшості дітей із вираженими мовленнєвими порушеннями спостерігаються труднощі з розвитком уваги, пам’яті, мовленнєвого мислення, що зумовлено недостатньою мовленнєвою практикою та обмеженням комунікативного досвіду. Зниження мовленнєвої активності може супроводжуватися замкнутістю, зниженням самооцінки, униканням спілкування. Такі особливості потребують врахування під час визначення умов навчання та необхідності корекційно-розвиткової підтримки.

Одним із ключових методів відбору є логопедичне обстеження, метою якого є визначення структури та механізмів мовленнєвого порушення. Логопед аналізує якість звуковимови, стан артикуляційних рухів, фонематичний слух, розуміння зверненого мовлення, рівень лексико-граматичного розвитку, здатність до самостійного мовленнєвого висловлювання. Окрема увага приділяється аналізу мовленнєвих помилок, темпу і ритму мовлення, наявності заїкування чи порушень голосу. Важливим компонентом є дослідження мовлення у спонтанних ситуаціях, що дозволяє оцінити реальні комунікативні можливості дитини.

Відбір також включає педагогічний аналіз успішності дитини в освітньому середовищі. Вивчається здатність виконувати навчальні завдання, темп роботи, взаємодія з учителем і однолітками, рівень сформованості передумов навчальної діяльності. Діти з тяжкими порушеннями мовлення нерідко мають труднощі у засвоєнні навчального матеріалу через недостатній рівень мовленнєвої компетентності, що проявляється у труднощах із розумінням інструкцій, виконанням письмових робіт та побудовою відповідей. Це також може бути підставою для направлення до спеціального закладу, де дитина отримує інтенсивну логопедичну допомогу [4].

У сучасних умовах значення набуває діяльність інклюзивно-ресурсних центрів, які здійснюють комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини та надають рекомендації щодо оптимальної форми здобуття освіти. Фахівці ІРЦ визначають рівень підтримки, необхідний дитині, та можливість ефективного навчання у спеціальному або інклюзивному середовищі. У цьому контексті важливим є партнерство між батьками та фахівцями, оскільки вибір навчального закладу має враховувати як професійні рекомендації, так і сімейні умови, очікування та можливості дитини [2].

Ефективність відбору значною мірою залежить від раннього виявлення мовленнєвих порушень. Чим раніше дитина отримує кваліфіковану логопедичну допомогу, тим більшими є шанси на

успішну компенсацію дефекту та подальшу інтеграцію в навчальний процес. Раннє втручання дозволяє запобігти формуванню вторинних труднощів – затримці інтелектуального розвитку, труднощам у соціальній взаємодії, емоційній нестійкості. Саме тому методи раннього скринінгу мовлення у дітей дошкільного віку мають стати невід’ємною частиною системи відбору [1].

Особливе значення має міждисциплінарний підхід, який забезпечує комплексне бачення розвитку дитини. Співпраця логопеда, психолога, педіатра, невролога та педагогів створює умови для точного визначення причин мовленнєвого порушення та оцінки можливостей розвитку. Участь батьків у процесі оцінювання дозволяє отримати інформацію про особливості поведінки дитини в повсякденному житті, що є важливим компонентом повноцінної діагностики.

Відбір до спеціального закладу повинен здійснюватися з урахуванням етичних принципів, спрямованих на захист інтересів дитини. Рекомендації щодо навчання мають ґрунтуватися на професійному аналізі, а не на прагненні перенести відповідальність за труднощі навчання. У центрі уваги має бути не відокремлення дитини, а створення для неї умов, що забезпечать гармонійний розвиток, успішну комунікацію та відчуття психологічного комфорту [3].

Таким чином, методи відбору дітей з порушеннями мовлення до спеціальних закладів базуються на принципах комплексності, науковості та індивідуального підходу. Лише ґрунтовне вивчення структури мовленнєвого порушення і загального розвитку дитини дозволяє обґрунтувати вибір оптимальної освітньої траєкторії. Ефективний відбір сприяє своєчасному виявленню труднощів, створенню умов для корекційної роботи та забезпечує дитині можливість успішно адаптуватися у суспільстві [1; 2].

Список літератури

1. Колишкін О. В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта» : навч. посіб. – Суми : Університетська книга, 2013. – 392 с.

2. Обухівська А. Г., Ілляшенко Т. Д., Жук Т. В. та ін. Психолого-педагогічне вивчення розвитку дитини з особливими освітніми потребами в ІРЦ та закладі освіти : метод. посіб. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. – 86 с.

3. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії. – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – 308 с.

4. Павлюк Р., Повіренна І. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями мовлення в умовах спеціального закладу освіти // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2023. – № 40(2). – С. 85-92.

УДК 376-056.263-053.4:[316.77:159.943.7]-043.86](06)

Слатвінська А. А.
к. п. н., доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ ФУНКЦІЇ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах упровадження інклюзивної освіти особливої актуальності набуває проблема формування мовлення у дітей дошкільного віку, які мають мовленнєві порушення різного походження. Підвищення кількості дітей із затримками мовленнєвого розвитку, фонетико-фонематичними та лексико-граматичними розладами, дизартрією, ринолалією чи іншими формами порушень висуває нові вимоги до організації корекційної роботи в закладах освіти. Сучасні дослідження доводять, що мовлення як складна та багаторівнева психофізіологічна функція формується у тісному взаємозв’язку з розвитком рухової сфери, сенсорних систем, когнітивних процесів та емоційно-вольової сфери дитини [1]. Саме тому порушення одного з перелічених компонентів може призводити до сповільнення або деформації мовленнєвого розвитку, що проявляється у низькій комунікативній активності, нечіткій звуковимові, обмеженому словнику, труднощах організації висловлювання, порушенні темпу, ритму та інтонаційної виразності [2].

У дошкільному віці, коли мовлення є провідним засобом спілкування та пізнання, будь-які дисфункції сенсомоторної або психічної сфер негативно позначаються на здатності дитини взаємодіяти з оточенням, опановувати навчальні дії, формувати емоційно-комунікативні зв’язки. Відомо, що розвиток мовлення базується на нейрофізіологічних механізмах формування міжпівкульних зв’язків, дозрівання моторної кори, інтеграції слухових, зорових і кінестетичних сигналів. Саме тому порушення моторики, недостатня диференційованість сенсорних відчуттів або низький рівень регуляції поведінки можуть становити суттєву перешкоду для оволодіння мовленням [3]. З огляду на це виникає потреба у комплексному підході до корекції, що має включати як спеціально організовану логопедичну роботу, так і елементи фізичної реабілітації, сенсомоторного тренування та розвитку загальної рухової активності [1].

Фізична реабілітація нині розглядається як ефективний та необхідний напрям корекційно-розвиткової роботи, спрямований на стимуляцію мовленнєвої функції опосередковано через розвиток загальної та дрібної моторики, формування координованих рухів, нормалізацію м’язового тонусу, удосконалення просторової орієнтації та тілесної схеми. Рухова активність виступає важливим чинником дозрівання структур центральної нервової системи та створює сприятливі умови для формування вищих психічних функцій, зокрема мовлення [1].

Як зазначає К. Семенова [2], систематичне застосування фізичних вправ сприяє активізації діяльності центральної нервової системи, покращенню кровопостачання головного мозку, встановленню міжпівкульних зв’язків, що створює нейрофізіологічні передумови для розвитку мовлення. У процесі фізичної активності відбувається стимуляція кори головного мозку, особливо лобових та скроневих зон, які безпосередньо беруть участь у програмуванні мовлення та формуванні артикуляційних рухів [2].

Крім того, вправи фізичної реабілітації сприяють розвитку рухової пам’яті, довільної регуляції рухів, уваги та темпоритмічної організації діяльності, що одночасно впливає на формування просодичних компонентів мовлення. Розвиток координації рухів позитивно відбивається на здатності дитини планувати та контролювати мовленнєві дії, що особливо важливо для дітей з дизартрією, алалією, порушенням темпу мовлення та заїканням [1].

Фізична реабілітація також чинить опосередкований вплив на емоційно-вольову сферу дитини, знижуючи рівень напруження, тривожності, страху мовлення та формуючи позитивне ставлення до корекційних занять. Внаслідок цього підвищується мотивація до мовленнєвої активності, покращується комунікативна ініціатива та соціальна взаємодія з однолітками й дорослими.

Інтеграція засобів фізичної реабілітації у систему логопедичної допомоги забезпечує комплексний вплив на мовленнєвий розвиток дитини, створює оптимальні умови для активізації нейрофізіологічних механізмів мовлення та посилює ефективність традиційної логопедичної роботи [3].

Особливого значення у формуванні мовленнєвої діяльності дитини набуває розвиток дрібної моторики рук, який є важливим чинником нейропсихологічного розвитку в дошкільному віці. Дослідження засвідчують прямий системний взаємозв’язок між точністю, узгодженістю рухів пальців і рівнем мовленнєвої активності, оскільки моторні зони кори, що іннервують кисті рук, анатомічно та

функціонально взаємопов’язані з мовленнєвими центрами головного мозку [3]. Саме тому стимуляція рухів пальців активізує зони мозку, відповідальні за програмування мовлення, формування звукової структури слова та граматичні процеси.

Регулярне виконання вправ на розвиток дрібної моторики сприяє не лише вдосконаленню рухових навичок, а й активізації мовленнєвого аналізатора, формуванню внутрішнього мовного програмування та розвитку фонетико-фонематичних процесів. Використання пальчикової гімнастики, маніпуляцій з дрібними предметами (мозаїка, сортери, намистинки), сенсорних ігор, кінезіологічних вправ, а також масажу кистей позитивно впливає на розвиток артикуляційної моторики, сприяє покращенню злагодженості рухів мовленнєвих органів і формуванню правильної звуковимови [1].

Крім того, розвиток дрібної моторики сприяє підвищенню регуляторної функції мовлення, розвитку просторових уявлень, координації око–рука, уваги та оперативної пам’яті, що безпосередньо впливає на розвиток зв’язного мовлення. У дітей із мовленнєвими порушеннями спостерігається недостатня диференційованість рухів пальців, уповільнення темпу виконання дій, труднощі у відтворенні серійних рухів, що є відображенням незрілості нервових процесів та потребує цілеспрямованої корекційної роботи [2].

Таким чином, систематичне використання вправ для розвитку дрібної моторики в логопедичній практиці є необхідною умовою ефективного формування мовленнєвої діяльності, оскільки забезпечує нейрофізіологічне підґрунтя для розвитку мовлення та сприяє комплексному впливу на психомоторний розвиток дошкільника [1].

Важливим напрямом фізичної реабілітації також є формування правильного мовленнєвого дихання. Дихальні вправи забезпечують розвиток діафрагмального дихання, контроль за силою та тривалістю видиху, що позитивно впливає на плавність мовлення, звучність голосу та інтонаційну виразність. Поєднання дихальних методик із логопедичними вправами підвищує ефективність корекційної роботи та сприяє формуванню сталих мовленнєвих навичок [3].

Крім безпосереднього фізіологічного впливу, фізична реабілітація виконує надзвичайно важливу психоемоційну функцію у процесі розвитку мовлення дитини. Рухова активність позитивно впливає на емоційний стан дошкільників, знижує рівень тривожності, емоційної напруги та страху мовлення, що є особливо актуальним для дітей із тяжкими порушеннями мовлення та негативним комунікативним досвідом. Регулярні фізичні вправи сприяють нормалізації психоемоційного фону, стабілізації настрою, зниженню проявів

агресивності або замкненості, а також формуванню позитивної самооцінки [1].

Фізична реабілітація також виступає ефективним засобом розвитку вольових якостей дитини, зокрема наполегливості, здатності до саморегуляції, довільності поведінки та організованості. У процесі виконання фізичних вправ дитина навчається долати труднощі, контролювати свої рухи, діяти за інструкцією, що має безпосередній позитивний вплив на здатність до організації мовленнєвої діяльності [1].

Важливою є й соціалізуюча функція фізичної активності. У дітей, які залучені до комплексних корекційно-розвиткових програм, що поєднують фізичну реабілітацію та логопедичну роботу, спостерігається підвищення інтересу до занять, активізація міжособистісної взаємодії з дорослими та однолітками, зменшення проявів соціальної ізоляції. Через рухові ігри, групові фізичні вправи та спільну діяльність формується комунікативна ініціативність, розвивається потреба в мовленнєвому спілкуванні, що сприяє ефективнішому формуванню мовлення [1].

Таким чином, фізична реабілітація є не лише засобом фізичного розвитку дитини, а й ефективним інструментом психоемоційної корекції, що створює сприятливі умови для активізації мовленнєвої діяльності, розкриття комунікативного потенціалу дошкільника та підвищення загальної результативності логопедичного супроводу [3].

Отже, фізична реабілітація є важливим компонентом логопедичного супроводу дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, оскільки сприяє не лише мовленнєвому розвитку, а й загальному психофізичному становленню дитини. Її впровадження в систему корекційної роботи забезпечує комплексність впливу, підвищує результативність логопедичних занять та створює умови для гармонійного розвитку мовленнєвої особистості.

Список літератури

1. Богуш А. М. *Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку*. Київ: Слово, 2021. 325 с.

2. Семенова К. О. Фізична реабілітація в системі корекційної допомоги дітям з порушеннями розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. №78. С. 52–60.

3. Шеремет М. К. *Логопедія: сучасний стан та перспективи розвитку*. Київ, 2020. 255 с.

УДК 376-056.263-053.4:[316.77:159.943.7]-043.86](06)

Хрипун Д. М.
к. п. н., доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Проблема розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з порушеннями слуху набуває особливої актуальності в умовах сучасного інклюзивного навчання. Порушення слухової функції зумовлює труднощі в опануванні мовленням, засвоєнні соціальних норм, встановленні контактів і повноцінній участі у спільній діяльності. У дошкільного віку закладаються основи мовленнєвого й соціального розвитку, відбувається формування базових комунікативних умінь, тому недостатність слухового досвіду потребує цілеспрямованої корекційно-розвиткової роботи. Сучасні дослідження доводять, що своєчасна допомога, створення мовленнєвого середовища та залучення батьків значно покращують результати розвитку дітей із порушеннями слуху.

У цьому контексті важливим є узагальнення та аналіз підходів, які забезпечують ефективне формування комунікативних умінь у дітей дошкільного віку зазначеної категорії.

Розвиток комунікативних навичок у дітей з порушеннями слуху є однією з ключових умов їх успішної соціалізації та мовленнєвого становлення. Рівень сформованості комунікативної поведінки визначає характер взаємодії дитини з оточенням, її включення в соціальні зв’язки та здатність до пізнавальної активності. Зниження слухового сприймання значно ускладнює процес взаємодії, що проявляється у низькій ініціативності, труднощах встановлення контакту та обмеженій комунікативній активності. Мовлення для таких дітей не засвоюється природним шляхом, а потребує цілеспрямованої, систематичної і методично обґрунтованої корекційно-розвиткової роботи.

Провідним чинником становлення комунікативних умінь є опора на жестову мову як природний та доступний засіб взаємодії. Дробот О. підкреслює, що оволодіння жестовою мовою в дошкільному віці є фундаментом для розвитку мовленнєвої культури, формування зв’язного висловлювання та доступного обміну інформацією між дитиною та оточенням [1]. Жестове спілкування забезпечує емоційну виразність, природність діалогу й компенсує недостатність слухового досвіду, стимулюючи мовленнєву та соціальну активність.

Значущу роль у формуванні комунікативних навичок відіграє дитячий колектив як перше соціальне середовище, у якому виникає потреба у взаємодії. Саме в дошкільній групі дитина вчиться реагувати на ініціативу однолітків, встановлювати контакти, наслідувати форми спілкування та включатися в спільну діяльність. Взаємодія з іншими дітьми виступає потужним стимулом для розвитку діалогічного та емоційного компонентів комунікації.

Ефективність формування комунікативних навичок значною мірою визначається мовленнєвим середовищем, яке створює дорослий. Педагог організовує мовленнєву взаємодію, демонструє зразки варіативних висловлювань, підтримує ініціативу дітей, застосовує синтаксичну синонімію, коментування дій, моделювання комунікативних ситуацій. Такі прийоми розширюють словниковий запас, сприяють формуванню граматичних конструкцій та підвищують мовленнєву активність дітей.

Одним із результативних методів є коментоване малювання, яке створює природні умови для розвитку діалогу. Діти ставлять запитання, висловлюють припущення, описують зображення, коментують дії однолітків. Це активізує як жестове, так і словесне мовлення, розвиває мовленнєве мислення та навички співпраці.

Формування комунікативних навичок має здійснюватися на основі комунікативного принципу, що передбачає мотивованість висловлювання, наявність співрозмовника та використання різних засобів спілкування – жестових, мімічних, словесних та інтонаційних. Ефективною є робота в малих підгрупах, яка забезпечує більшу мовленнєву щільність і стимулює активну участь кожної дитини у взаємодії.

Водночас порушення слуху істотно впливають на становлення мовлення та комунікативної діяльності. Шевченко В. підкреслює, що зниження слухового сприймання ускладнює розвиток фонематичного слуху, словникового запасу, граматичної будови мовлення та діалогічної взаємодії [2]. Саме тому важливо розпочинати корекційно-розвиткову роботу якомога раніше. Перші три роки життя визначають успішність подальшого формування слухо-мовленнєвої діяльності, а раннє виявлення порушення слуху та своєчасна логопедична допомога забезпечують значно кращі результати.

Розвиток комунікації повинен спиратися на розвиток слухового сприймання. До завдань логопеда належать розвиток слухової уваги, формування навичок диференціації звуків, розуміння мовлення, використання слухових залишків та технічних засобів – слухових апаратів чи кохлеарних імплантів. Сучасні технології значно розширюють комунікативні можливості дітей, однак результат залежить від системної корекційно-розвиткової роботи.

Комунікативні навички формуються найбільш успішно за умов комплексного підходу. Логопедичний супровід має здійснюватися у взаємодії з сурдопедагогом, психологом, медичними фахівцями, а також із залученням батьків, які створюють мовленнєве середовище вдома. Не менш важливим є принцип індивідуалізації: програма розвитку повинна враховувати ступінь втрати слуху, рівень мовленнєвого та когнітивного розвитку, соціально-емоційні особливості дитини. За потреби застосовуються альтернативні та додаткові засоби комунікації (AAC) – жестова мова, дактилювання, піктограми.

До ефективних форм логопедичної роботи належать індивідуальні й групові заняття, інтегровані заняття в освітньому середовищі, консультації для батьків. Використання інтерактивних технологій, музикотерапії та ігрових методів створює додаткові можливості для формування комунікативної компетентності.

Розвиток комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з порушеннями слуху є складним, але надзвичайно важливим процесом, що визначає успішність їх соціальної адаптації та включення в освітні й соціальні взаємини. Ефективне формування комунікативної компетентності можливе за умов раннього втручання, створення багатого мовленнєвого середовища, забезпечення взаємодії з однолітками та застосування жестової мови як доступного засобу спілкування. Коментоване малювання, моделювання комунікативних ситуацій, діяльнісний та ігровий підхід сприяють активізації мовленнєвої діяльності і розвитку діалогічної та монологічної форми мовлення.

Комплексний та індивідуальний підхід, участь фахівців різного профілю й активне залучення батьків забезпечують умови для гармонійного мовленнєвого й соціального розвитку дитини з порушенням слуху. За правильно організованого корекційно-розвиткового впливу такі діти можуть досягти достатнього рівня комунікативної компетентності та успішно інтегруватися в суспільство.

Список літератури

1. Дробот О. А. Комунікативна діяльність: прояв та розвиток у нечуючих дітей дошкільного віку. *Sign Language and Modernity*. 2009. №1 (4). С.118–135. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1962/1/DrobotSL2009.4.pdf

2. Шевченко В. Організація логопедичного супроводу дітей із порушеннями слуху. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 90. Т. 2. С. 334–341

SECTION 2

EDUCATION (PRESCHOOL, PRIMARY, SECONDARY, VOCATIONAL AND SPECIAL EDUCATION)

УДК 355.41:004.8

Олло В. П.
к. пед. н., доцент
Професор кафедри військової підготовки та післядипломної освіти
Військова академія (м.Одеса), Україна
Директор Державного навчального закладу
«Одеський навчальний центр № 14» при установі виконання покарань
Миронюк С. О.
Начальник кафедри військової підготовки та післядипломної освіти
Військова академія (м.Одеса), Україна

КАДЕНЦІЯ КЕЙСУ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІЗ МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СИЛ ЛОГІСТИКИ У УМОВАХ ВВНЗ

Класифікація поняття у форматі інспірації каденції кейсу практико-орієнтованого навчання із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики у умовах ВВНЗ відповідно комфортність існування освітнього середовища під час впровадження умов, норм та традицій, тобто номінально формується у контексті інноваційного та креативного світогляду, що протягом створенням системи ідеалів життєдіяльності освітнього процесу відносно перспективності навчання майбутніх офіцерів Сил Логістики ЗСУ.

Відповідно освітнє середовище суб'єктивно у вигляді позитивного явища із приводу актуальності проблематики під час забезпечення практико-орієнтованого навчання у освітній сфері, що обумовлюється зростаючою динамікою із метою набуття практичних вмінь, теоретичних знань та фахових навичок, тобто обов'язковою умовою професійних критеріїв ефективності та доцільності під час генерації освітньої процесу під час впровадження лінійки у вигляді кейсу у контексті формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики у умовах ВВНЗ.

Доктринальна концепція у умовах впровадження змісту понять практико-орієнтованого навчання із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики ЗСУ у форматі

інтерпретації освітніх досліджень, тобто концептуальний рівень у контексті коньюктурності діяльнісної позиції освітнього середовища під час синхронізації доцільності методології із метою застосування модальності каскаду номінальної методики відносно системи науковості із боку майбутніх офіцерів Сил Логістики ЗСУ, тобто рівня каденції компетентності здобувачів освіти із метою поліпшення рівня досягнень практичних вмінь, теоретичних знань та фахових навичок професійного рівня відносно перспективності навчання майбутніх офіцерів Сил Логістики ЗСУ.

Відповідно під час організації освітнього процесу у умовах ВВНЗ щодо освітньої діяльності логістичної галузі у вигляді інтелектуальної творчості щодо утворення змісту понять із застосуванням практичних вмінь, теоретичних знань та фахових навичок, що спрямовано номінального рівня у форматі компонентності освітнього середовища, тобто:

– коньюктурний каскад змісту понять відносно практико-орієнтованого навчання майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять у напрямку професійно-організаційної діяльності із застосуванням рівня спеціалізації майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять стосовно педагогічної діяльності під час набуття фахової компетентності майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять щодо громадсько-інформаційної діяльності каденції майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять протягом отримання теоретичної та практичної продукції освітнього процесу із залученням майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять відносно аналітично-суспільної ключової позиції викладач-здобувач освіти відносно майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять у форматі суспільної практики та виявлення суперечностей протягом поліпшення освітнього середовища у вигляді майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять протягом застосування нормативно-правових документів, навчальної та/або науково-виробничої продукції, методичних рекомендацій із урахуванням курсів перепідготовки, допідготовки щодо майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять із застосуванням інформації, доповіді, диспуту й полеміки у контексті фахової підготовки відносно контингенту майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять із застосуванням державних стандартів освіти, публічних виступів, параграфу педагогічної галузі, авторського права та інтелектуальної власності стосовно майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять під час застосування конспекту, методичної розробки, презентації, лекції, групового та практичного заняття, семінару й модульного контролю (МК) під час теоретичної підготовки майбутніх фахівців логістики;

– коньюктурний каскад змісту понять протягом застосування альбому, атласу, хрестоматії, зібрання творів, практикуму, підручнику, навчального посібника, навчальної літератури, есе, тез, фахової статті, SCOPUS, WoS, монографії, відео та/або аудіовізуальних засобів навчання відносно наукової діяльності майбутніх фахівців логістики.

Відповідно котент розвитку освітнього процесу у форматі каденції із застосуванням кейсу практико-орієнтованого навчання із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики у умовах ВВНЗ, тобто впровадження умов доцільності, що пов’язано із створенням теоретичних та практичних методологій у форматі генерації властивостей й принципів об’єктивних обставин, тобто пов’язано із розвитком професійних галузей знань у контексті спостереження наукових, професійних та фахових завдань із метою становлення суб’єктності у вигляді майбутніх офіцерів Сил Логістики.

Відповідно номіналізація пріоритетності чинників освітньої площини у контексті композиційного складу викладачів ВВНЗ та котент концептуального рівня із метою впровадження освітнього середовища стосовно умов у вигляді практико-орієнтованого навчання протягом формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики ЗСУ у контексті вирішення актуальних проблем освітнього процесу відносно професійних інновацій у галузі логістики стосовно номінальних засобів навчання, тобто генерація освітніх досліджень із метою передбачення та отримання освітньо-прикладних результатів із впровадженням креативних методик протягом визначення проблематики освітнього середовища стосовно діяльнісної позиції викладацького складу ВВНЗ у форматі прийняття технологічних рішень у контексті реалізації практичного процесу у форматі розвитку професійної компетентності майбутніх офіцерів логістики.

Відповідно у сучасній системі військової освіти із залученням логістичної складової у форматі освітнього процесу, що передбачається інтеграцію фахових знань, теоретичних вмінь та практичних навичок відносно перспективи зміцнення та поліпшення

професійних якостей майбутніх офіцерів логістики із метою оптимізації та стабілізації військового мислення та набуття лідерських компетентностей здобувачів освіти.

Кореляція обструкції формування номінального рівня освітньої концепції системи щодо стабілізації понять протягом набуття професійної компетентності майбутніх офіцерів логістики відповідно здатність тенденції номіналізації сучасності освітнього середовища, тобто актуальність теми: «Каденція кейсу практико-орієнтованого навчання із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики у умовах ВВНЗ» зумовлено трансформацією сучасного циклу щодо зростанням вимог у форматі адаптивності рішень стосовно майбутніх офіцерів логістики у складних та динамічних умовах.

Враховуючи позиційність В. Лук’янець із приводу розвитку сучасності науковості у вигляді номінального рівня боротьби у форматі впровадження умов практико-орієнтованого навчання із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики ЗСУ й у визначенні парадигми як «прийнятої певним науковим співтовариством у певний період розвитку науки моделі постановки і розв’язання проблем, що забезпечує існування наукової традиції [1, с. 465].

Відповідно у дослідженнях С. Ніколаєнка окреслено принципи інноваційної освітньої діяльності у вищій школі, включно з необхідністю цифрової трансформації навчальних програм, модернізації змісту військової освіти та підготовки педагогів до роботи в умовах технологічно насиченого середовища [2].

Кореляція методики у форматі каденції кейсу практико-орієнтованого навчання із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики у умовах ВВНЗ під час впровадження умов дослідження із урахуванням освітньої позиції диференціації та індивідуалізації із боку здобувачів освіти, тобто впровадження каналу стабілізації моделі здобуття фахових вмінь, теоретичних знань та практичних навичок, що відповідає критерію істинності та поліпшення освітнього середовища стосовно майбутніх офіцерів Сил Логістики ЗСУ.

Діяльнісна позиція у військовій освіті із метою підготовки майбутніх офіцерів логістики стабілізується, тобто:

– векторний простір логістичної галузі із метою кореляції дефіциту методологічних моделей із урахуванням інтеграції відносно освітніх технологій;

– векторний простір логістичної галузі із метою кореляції дефіциту підготовленість педагогів щодо цифрової взаємодії відносно освітніх технологій;

– векторний простір логістичної галузі із метою кореляції браку стандартизованих критеріїв під час оцінювання ефективності технологічно збагачених відносно освітніх технологій;

– векторний простір логістичної галузі із метою генерації системи наукових знань, що складається із інноваційної теорії відносно освітніх технологій;

– векторний простір логістичної галузі із метою кореляції, ідентифікації, синхронізації та генерація відносно освітніх технологій;

– векторний простір логістичної галузі із метою застосування авторських систем у контексті ідей, теорій, концепцій та парадигм відповідно викладацького складу щодо ґрунтування відносно освітніх технологій;

– векторний простір логістичної галузі із метою впровадження змісту понять, тобто прагматичних концепцій, професійних принципів, класифікації гіпотез, колізії категорій, фахової термінології, ключових моделей й креативної методології відносно освітніх технологій.

Ключова позиція сучасного освітнього процесу під час забезпечення принципу зв’язку теорії й практики у форматі макету каденції кейсу практико-орієнтованого навчання із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Сил Логістики у умовах ВВНЗ відповідно теорія, що розробляється у контексті запитів практики, тобто результативна ефективність із підсумками рівня набуття практики у вигляді змісту понять здатності щодо виконання Державного запиту.

Список літератури

1. Лук’янець В. Парадигма / В. Лук’янець // Філософський енциклопедичний словник; за ред. В. І. Шинкарука. - К. : Абрис, 2002. - 742 с.- С. 465.

2. Ніколаєнко, С. М. Інноваційна освітня діяльність у вищій школі. Київ: Знання, 2018.

SECTION 3

LAW

УДК 342.9

Очеретяний А. В.
магістрант спеціальності 081 «Право»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Науковий керівник:
Краковська А. Є.
к.ю.н., доцент кафедри господарського та адміністративного права,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВ ГРОМАДЯН: АНАЛІЗ НОВЕЛ ЗАКОНОДАВСТВА

Гарантія прав громадян у відносинах із публічною адміністрацією вимагає не лише матеріальних норм, а й чітких, справедливих процедур ухвалення рішень адміністративними органами. Протягом довгого часу Україна не мала єдиного законодавчого регулювання адміністративних процедур, що вирізняло її серед більшості європейських країн і призводило до фрагментарності та непередбачуваності адміністративної практики. У науковій літературі справедливо підкреслюється, що тривала відсутність загального закону про адміністративну процедуру в Україні сприяла формуванню фрагментарних, різнорідних відомчих процедур і ускладнювала ефективну реалізацію та захист прав особи в публічному управлінні [1; 5]. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» (далі – ЗАП) стало однією з найважливіших інституційних новел у сфері публічного адміністрування, спрямованою на формування єдиних стандартів взаємодії держави з приватною особою та посилення гарантій прав людини. Водночас, попри законодавче закріплення розгорнутої системи принципів і процедурних прав, практика діяльності адміністративних органів та судове правозастосування засвідчують наявність істотних проблем у реальній імплементації цих норм. Саме розрив між нормативною моделлю адміністративної процедури та

фактичною адміністративною практикою зумовлює актуальність дослідження її ролі як гарантії прав громадян на сучасному етапі розвитку публічного управління.

У цьому контексті ключові новели ЗАП істотно підсилюють захист прав громадян. По-перше, запроваджено єдину адміністративну процедуру для всіх органів і сфер, що усунуло правову невизначеність минулого і гарантує передбачуваність та послідовність дій адміністративного органу незалежно від галузі (соціальний захист, земельні відносини, надання дозволів тощо)[1]. По-друге, ЗАП закріпив розгорнуту систему принципів належного адміністративного провадження та процесуальних прав учасників, що раніше переважно існували лише декларативно. Серед ключових принципів - верховенство права, рівність сторін, законність, неупередженість, пропорційність, відкритість, своєчасність та офіційність; серед основних процесуальних прав - право особи бути повідомленою про початок провадження, брати участь у розгляді своєї справи, надавати докази й пояснення, бути заслуханою перед ухваленням рішення, ознайомлюватися з матеріалами справи, отримати вмотивоване рішення та інформацію про порядок його оскарження[2;3]. Важливо, що ЗАП не створив ці принципи з нуля, однак уперше систематизував їм статус безпосередньо обов’язкових для застосування адміністративними органами у повсякденній діяльності. Якщо раніше вони визначалися на підставі Конституції України, практики Верховного Суду та практики ЄСПЛ, то відтепер мають чітке нормативне закріплення в одному процесуальному акті, що істотно підвищує рівень їх правової визначеності та практичної реалізації. По-третє, ЗАП гармонізує українську адміністративну процедуру з європейськими стандартами. Його положення фактично імплементують норми щодо належного адміністрування, закріплені в ст. 41 Хартії основних прав ЄС, у національну практику [3]. Таким чином, ЗАП формує єдиний стандарт прозорості й підзвітності влади та значно наближає взаємодію приватної особи з державою до європейської моделі, виступаючи рамковим актом у сфері публічного адміністрування. Його впровадження позитивно оцінено як у науковій літературі, так і крізь призму розвитку публічних е-послуг та цифровізації адміністративних процедур[1; 6]. По-четверте, підвищено вимоги до якості адміністративних рішень: вони мають бути мотивованими, обґрунтованими та містити чіткі правові й фактичні підстави. Це дає

можливість зрозуміти логіку рішення й ефективно його оскаржити у разі потреби. Принципи обґрунтованості та добросовісності запобігають зловживанням, а порушення цих вимог може бути підставою для скасування акта.

Очікується, що систематизація процедурних правил на засадах верховенства права і забезпечення учасникам широких процесуальних можливостей дозволять приватним особам ефективніше захищати свої права ще на досудовому етапі взаємин із владою[1]. У результаті прийняття ЗАП значно розширило процесуальні можливості приватних осіб у відносинах з державою та створило механізми реального захисту їх прав ще до звернення в суд. Приватна особа тепер має законодавчо гарантовану можливість повноцінно відстоювати свою позицію безпосередньо перед адміністративним органом, а адміністративний орган зобов’язаний діяти відкрито, обґрунтовано і в межах визначених процедурних рамок. ЗАП фактично завершує формування фундаменту правових відносин між державою та приватною особою на принципах належного адміністрування.

Водночас практика адміністративних судів застосування ЗАП засвідчує, що закріплені у ньому процедурні стандарти поки що не стали усталеною нормою діяльності адміністративних органів. Аналіз рішень Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за 2024–2025 роки демонструє фрагментарність та неповноту практичного впровадження цих гарантій. Як слушно зазначає В. Бевзенко, положення ЗАП запроваджуються адміністративними органами надто повільно й недостатньо, а судова перевірка його дотримання є радше фрагментарною. [4].

Показовою у цьому контексті є пенсійна справа № 120/1081/25, у якій Головне управління Пенсійного фонду України у Вінницькій області, застосувавши підзаконне нормативне регулювання (постанову КМУ № 1 від 03.01.2025), фактично звузило визначені спеціальним законом (Закон № 2262-XII) гарантії пенсійних прав військового пенсіонера. Верховний Суд, не посилаючись формально на ЗАП, водночас констатував порушення принципів законності, юридичної визначеності та легітимних очікувань, що виразилося в ухваленні індивідуального адміністративного акта без належної правової підстави та з відступом від вимоги діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені законом. Про показовість цієї справи для практики застосування ЗАП свідчить і науково-практична

позиція судді-доповідача В. Бевзенка, який, аналізуючи справу № 120/1081/25, пропонує оцінювати дії Головного Управління Пенсійного Фонду України також крізь призму принципів і процедурних гарантій, закріплених у статтях 4, 8, 17, 18, 28, 63, 71 ЗАП.

У справах щодо соціального захисту та одноразової грошової допомоги військовослужбовцям (зокрема, справа № 280/3747/23) Верховний Суд фактично здійснює поглиблену перевірку індивідуальних адміністративних актів на відповідність спеціальному законодавству: перевіряє правильність визначення кола належних отримувачів, застосування норм Закону № 2011-XII, Закону № 2262-XII та Сімейного кодексу України, а також меж законних повноважень адміністративного органу. Такий формат контролю за діяльністю комісії Міноборони кореспондує підходам, закріпленим у ЗАП (щодо вимог законності, належного з’ясування обставин і юридичної визначеності), але свідчить про те, що відповідні стандарти ще не завжди сприймаються адміністративними органами як автономний і обов’язковий процедурний мінімум.

Водночас у справі № 480/5652/24 (ТОВ «С.В.В.» проти Сумської міської ради) Верховний Суд прямо наголосив, що рішення органу місцевого самоврядування про поновлення договору оренди землі є індивідуальним адміністративним актом, ухваленим у межах обов’язкової адміністративної процедури. Відтак таке рішення підлягає перевірці саме з огляду на дотримання вимог ЗАП щодо участі особи в провадженні, прозорості та офіційності процедурних дій, належного інформування, вмотивованості, а також відповідності акта встановленим формі й змісту. Порушення цих процедурних вимог Верховний Суд визнав самостійною та достатньою підставою для визнання рішення протиправним і його скасування.

Узагальнюючи наведене, прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» уніфікувало правила взаємодії приватної особи з публічною адміністрацією та закріпило сучасні стандарти належного адміністрування, істотно посиливши гарантії захисту прав громадян і наблизивши національну практику до європейських вимог. Водночас аналіз судової практики Касаційного адміністративного суду засвідчує, що ці прогресивні процедурні положення ще не стали повною мірою невід’ємною частиною щоденної діяльності адміністративних органів. Їх застосування залишається непослідовним і несистемним, унаслідок цього адміністративна процедура фактично

реалізується переважно на стадії судового контролю, а не як обов’язковий стандарт первинної діяльності адміністративних органів., що спрацьовує постфактум - під час оскарження рішень. Подальший розвиток адміністративної процедури в Україні має бути спрямований на практичне вбудовування стандартів ЗАП у повсякденну роботу органів влади. Лише тоді адміністративна процедура повністю реалізує себе як реальна гарантія прав громадян, забезпечуючи справедливе, прозоре й відповідальне публічне адміністрування у кожному окремому випадку.

Список літератури

1. Нестеренко К. О., Булгакова О. В. Адміністративна процедура як новий етап взаємодії органів державної влади і суспільства. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2023. № 6. С. 482–486. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/12/85.pdf.

2. *Advokatpost.com.* Що змінилося після набуття чинності ЗУ “Про адміністративну процедуру”. 29.04.2024.

3. Тимощук В. П. Дискусійні питання предмета і сфери дії Закону України “Про адміністративну процедуру”. *Право України.* 2024. № 11. С. 14–29. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001544306.

4. Вплив ЗАП на судову практику:досвід КАС ВС https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/Prezent_Vpluv_ZAP_na_SP.pdf

5. Криворучко І. С. Сутність та особливості адміністративної процедури в публічному управлінні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління.* 2023. Т. 18, № 2. С. 64–70. URL: https://gov.bulletin.knu.ua/issue/view/196/203.

6. Хлібороб Н. Є. Місце та застосування нового Закону «Про адміністративну процедуру» у регулюванні публічних е-послуг. *ScienceRise: Juridical Science.* 2024. № 1(27). С. 15–21. URL: https://journals.uran.ua/sr_law/article/download/301635/294022/701130.

SECTION 4

ECONOMICS AND MANAGEMENT

UDC 338.46:502.7

Vasiltsova O.
Ph.D. in Economics
New York, USA

ECOLOGICAL CAPITALIZATION AS AN INTEGRAL COMPONENT OF THE EFFECTIVE DEVELOPMENT STRATEGY OF THE BAKERY INDUSTRY ENTERPRISES

The strategy of ecological capitalization is a powerful tool for the development of bakery enterprises, which not only enhances their competitiveness but also contributes to sustainable development and environmental preservation. Developing such a strategy requires the integration of ecological aspects into the overall enterprise development strategy, as well as a systematic approach to planning, implementing, and monitoring environmental measures.

Keywords: ecological capitalization, enterprise development strategy, bakery enterprises.

Introduction. The enterprise development strategy consists of certain components and involves clearly defined steps for its implementation. Firstly, the development of a strategy begins with defining its goals, objectives, actions, and tools that should be used for its implementation. The development of an ecological capitalization strategy can be based on identical methodological principles, but with consideration of the relationship between the ecological impacts of enterprises on the environment and human health with the processes of its capitalization. Moreover, in our opinion, when developing an ecological capitalization strategy for bakery enterprises, it is important to take into account the specific actions of factors at both the macro and micro levels that influence the industry’s development, the state of regional social, economic, and ecological systems, and the potential for the enterprise's long-term sustainable development [1].

Literature Review. Analyzing the process of strategic development of an enterprise and its capitalization, it is reasonable to agree with the opinion of several scholars who view it as a process of: a) analysis and assessment of the real capabilities of the enterprise; b) elimination of the causes of

discrepancies between the enterprise's existing potential and the requirements of the environment, particularly the natural environment; c) selecting a strategy that defines its further development and increases its market value [2, p. 117]. In our opinion, it should be noted that, in the context of this study, the uniqueness of the proposed methodological approach lies in the fact that the strategy for the further development of a bakery enterprise will be derived from its ecological capitalization strategy.

Main Material. Thus, by specifying the components of the ecological capitalization strategy for bakery enterprises, the following can be identified:

* The goal, which will involve the growth of the enterprise's market assets by directing funds towards measures that reduce the negative ecological impacts on the environment and enhance the ecological safety of bakery products.

* Relevant objectives, which will be aimed at achieving this goal.

* Tools that will assist in fulfilling the tasks of reducing the negative environmental impacts of enterprises on the environment and improving the ecological safety of bakery products.

It is clear that the development and implementation of the ecological capitalization strategy must follow a specific algorithm (Fig. 1).

Some aspects of information collection and pollution assessment by enterprises on atmospheric air, water, and soil contamination require clarification. First, it should be noted that the bakery industry consists of enterprises that vary in scale and production volumes. Alongside large enterprises, there are small bakeries. It is logical to consider it reasonable to apply different approaches to gathering information on the impact of the enterprise on the environment. Large and medium-sized bakeries must obtain permits for emissions of pollutants into the atmosphere, which are issued for up to 10 years, while small bakeries try to avoid such documentation restrictions. To obtain such a permit, an enterprise needs to develop action plans for:

* Achieving the established standards for permissible emissions of the most common and hazardous pollutants;

* Protecting atmospheric air in case of emergencies of both technogenic and natural nature;

* Eliminating the causes and consequences of air pollution;

* Finally halting activities related to the emission of pollutants into the atmosphere and bringing the area of operations into a satisfactory condition;

* Preventing the exceeding of established permissible emission standards during production;

* Monitoring compliance with the established standards for permissible pollutant emissions and the conditions of the permit [79].

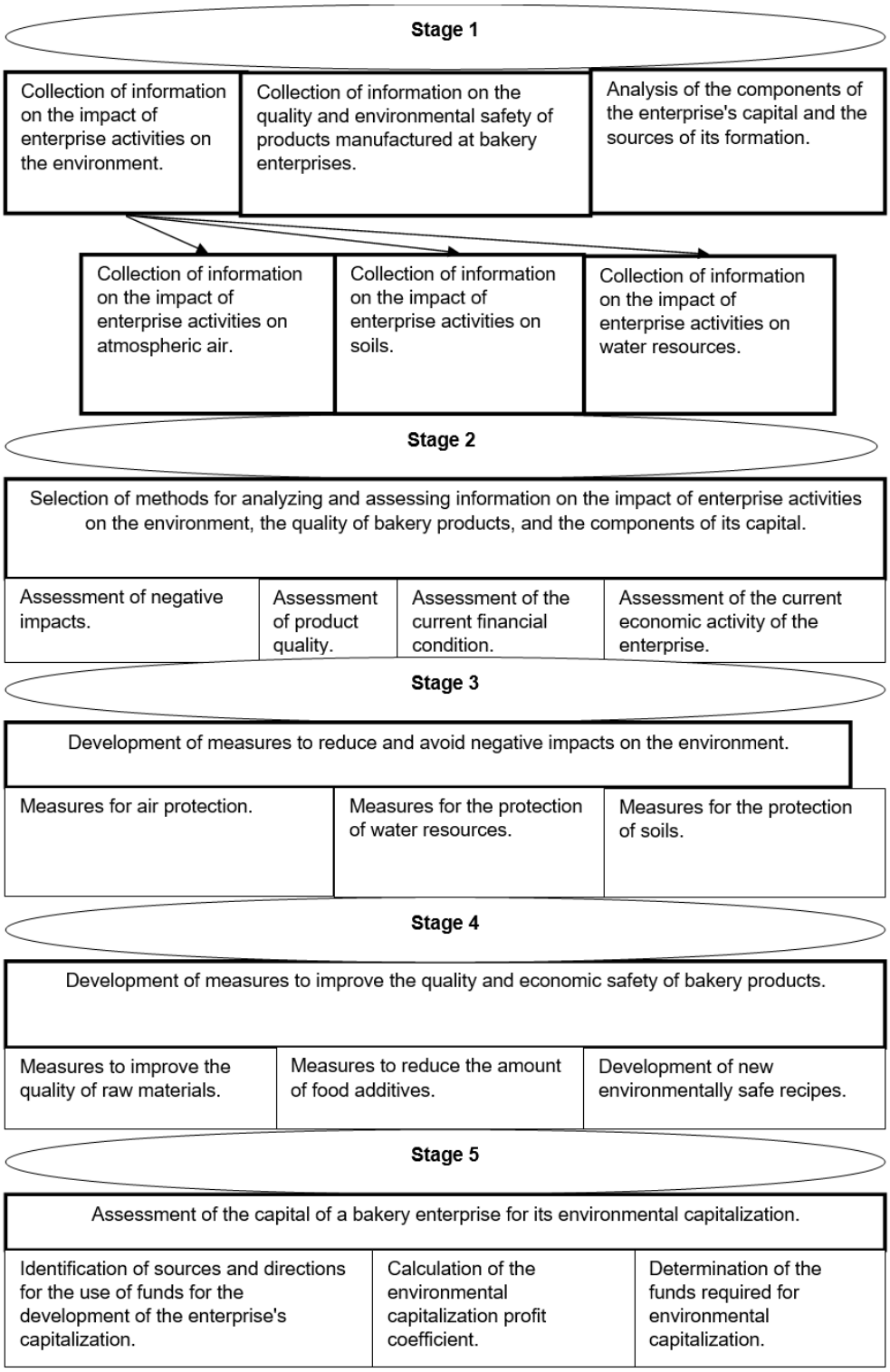

Fig. 1. Algorithm for implementing environmental capitalization in bakery enterprises.

Source: developed by the author.

The development strategy of an enterprise, especially under modern ecological challenges, must be multifaceted and promote not only economic

growth but also sustainable development, particularly through environmental capitalization. In this context, the strategy of environmental capitalization becomes not only a tool for improving ecological indicators but also an important factor in the enterprise's competitiveness in the market [4].

When developing an environmental capitalization strategy for bakery enterprises, several key factors should be considered:

1. Integration of environmental aspects into the business model. The environmental capitalization strategy should be part of the overall development strategy of the enterprise. This means that environmental measures must be integrated at all levels of management activity, from raw material and energy resource procurement to waste and pollutant emissions management. Specifically, bakeries should focus on green technologies that help reduce energy consumption, cut CO_2 emissions, and lower water and soil pollution.

2. Planning and implementation of ecological safety measures. To implement the environmental capitalization strategy, a clear action plan should be developed, including measures to reduce the negative impact on the environment. These may include:

– Establishing an energy consumption management system to reduce electricity costs;

– Using renewable energy sources at enterprises (e.g., solar panels or biogas plants for energy generation);

– Improving technological processes to reduce waste and water consumption;

– Introducing a waste recycling and resource reuse system.

3. Environmental monitoring and reporting. An important element is the creation of monitoring mechanisms that allow timely identification of environmental pollution issues and adjustment of strategies. For example, enterprises should conduct regular environmental audits to identify sources of pollution and assess the effectiveness of implemented measures. Based on this data, reports are developed, which not only meet the requirements of state environmental control but also improve the corporate image.

4. Stakeholder engagement. The environmental capitalization strategy should be open to both external and internal stakeholders. This includes not only interaction with environmental control authorities but also with local communities, consumers, and suppliers. Educational and communication campaigns are essential for fostering environmental awareness among both employees and the general public. Corporate Social Responsibility (CSR) should become an important element of the environmental capitalization strategy.

5. Financial support for environmental investments. To implement the environmental capitalization strategy, it is necessary not only to identify environmental measures but also to secure their financing. This may involve attracting environmental grants, state subsidies, or preferential loans for implementing green technologies. Investments in sustainable

development can significantly improve the long-term profitability of an enterprise by reducing energy, water, and raw material costs and minimizing penalties for violating environmental standards.

Conclusions

1. Environmental capitalization as the foundation for sustainable enterprise development. The introduction of an environmental capitalization strategy can become an important tool for ensuring the sustainable development of bakery enterprises. It helps reduce environmental risks, improves resource efficiency, and creates additional opportunities for attracting investment and increasing competitiveness.
2. The need to adapt the strategy to the scale of the enterprises. Large and medium-sized bakery enterprises require more complex and large-scale measures to reduce pollution, such as the installation of emission filtration systems and modernization of technological processes. In contrast, small enterprises should apply simpler methods, including optimizing resource use and implementing basic environmental standards.
3. Ongoing monitoring and reporting to support strategy effectiveness. The effectiveness of the environmental capitalization strategy depends on regular monitoring of environmental indicators and transparent reporting on achievements. This allows for timely identification of deviations from set goals and adjusting the strategy to achieve optimal results.
4. The importance of financial support and environmental investments. For the successful implementation of the environmental capitalization strategy, adequate funding must be ensured, both through government support and private investments. Additionally, it is important to consider that environmental investments can be highly effective in the long term, as they reduce operational costs and improve the enterprise's image.
5. Educational work and public engagement. An important part of the strategy is promoting the idea of environmental responsibility among consumers and employees. This will not only enhance the enterprise's image but also make environmental initiatives more effective through active support from all stakeholders.

References

1. Vasiltsova, O. V. (2018). Ecological Capitalization of Food Industry Enterprises [Text]: PhD thesis, National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Institute of Agroecology and Environmental Management. Kyiv, 2018. – 249 p., [5] p. of illustrations, tables. – Bibliography: pp. 178–196.
2. Mokhonko, G. A., & Livandovska, A. O. (2014). Features of Strategic Potential Management of Enterprises in the Bakery Industry. Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Economic Sciences", 9(4), 115–119.
3. Kyiv Center for Industrial Ecology. Available at: http://eco-prom.kiev.ua/
4. Vasiltsova, O. V. (2017). Ecological Capitalization of Enterprises as a Tool for Environmental Conservation. Effective Economy, No. 10. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6506

УДК 330.341.1:004

Yermak S.
Doctor of Sciences in Economics, Professor
Professor of the Department of Entrepreneurship and Trade
Odesa Polytechnic National University

INCLUSIVE ASPECT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE INNOVATION SPHERE IN THE CONCEPT OF SECURITY-ORIENTED MANAGEMENT

The strategy of digitalization of innovative activity in Ukraine serves as a key instrument for the formation of a security-oriented model of high-tech industrial development integrated into the national system of defense, sustainable growth, and social reintegration of vulnerable groups of the population [1]. It is based on the theoretical framework of a synergistic combination of innovation management, digital transformation, inclusive economy, and risk-oriented governance, which provides for the creation of a unified digital ecosystem supporting innovation - from scientific research to implementation of results in critical industrial sectors and the defense-industrial complex.

Digitalization of innovation activities is intended to ensure a new quality of managerial decision-making through the use of intelligent data analytics systems, artificial intelligence, blockchain technologies, and cyber-physical platforms that contribute to increased transparency, security, and efficiency of resource circulation. Its implementation enables the establishment of a digital circuit for managing the innovation lifecycle – from idea generation to industrial deployment – with the participation of all stakeholders, including the state, business, scientific institutions, startups, and civil society.

In the context of security-oriented governance, the digitalization strategy is aimed at shaping high-tech dual-use production capable of responding quickly to wartime challenges and ensuring the technological autonomy of the state. It creates prerequisites for building flexible production chains that combine military and civilian innovations, enabling rapid adaptation of research results to the needs of defense, energy and food security, as well as infrastructure reconstruction in the post-war period.

Digital transformation of the innovation sphere also performs an important socio-inclusive function, as it fosters the professional reintegration of internally displaced persons, veterans, combatants, and

their families into the new digital sectors of the economy. This is implemented through the development of digital employment platforms, educational modules, and innovation startup incubators that provide flexible opportunities for upskilling, entrepreneurial development, and access to high-technology jobs.

The overarching goal of the strategy is to build the innovation-digital potential of the state as a systemic resource of national security, competitiveness, and social cohesion. Combined with the inclusive approach, digitalization acts not only as a technological but also as a value-based vector of development – a tool for strengthening trust, expanding citizen participation in innovation processes, and fostering a culture of security, responsibility, and mutual support during wartime and post-war recovery.

Table 1

Alignment of the Provisions of the Strategy for Digital Development of Innovation Activity of Ukraine until 2030 [2] with the Concept of Security-Oriented Management of Innovation

Provisions of the Strategy (2024)	Interpretation within Security-oriented High-tech Production Management	Inclusive-innovative Aspect	Practical Application in Wartime and Post-war Economy
1	2	3	4
Development of a unified digital ecosystem of innovation, science, and production	Creation of an integrated environment for innovation lifecycle management covering science, industry, startups, government, and defense sector	Equal access to digital platforms and financing for all stakeholders	Support for defense-related R&D centers, digital incubators, and technoparks
Deployment of intelligent data systems, Big Data, AI, and analytics in public governance	Formation of an analytical core for risk monitoring and production resource optimization	Transparency of decisions and stakeholder participation in innovation planning	Digital analytics for defense-industrial needs and breakthrough technologies
Development of digital competencies	Training workforce capable of operating in high-tech sectors and managing digital processes	Professional reintegration of IDPs, veterans, persons with disabilities	Retraining, online education, dual training programs in tech field

Продовж. табл. 1

1	2	3	4
Integration of digital technologies in critical sectors	Strengthening national resilience through a "digital shield" for industry, energy, logistics, communications	Inclusion of vulnerable groups in development/support of secure digital technologies	Dual-use clusters of defense and civilian enterprises
Support for digital entrepreneurship and innovation business	State support mechanisms for technology- and defense-oriented startups	Inclusive entrepreneurship (veterans, youth, IDPs)	Grants and venture programs for defense and reconstruction solutions
Development of digital infrastructure and cybersecurity	Technical basis for secure innovation systems and enterprise data	Access to secure digital services for all territories and groups	Cybersecurity of critical production systems and equipment
Formation of digital rights and ethics	Security, transparency, trust, and accountability in digital interaction	Social justice and equal access to technologies	Building a digital culture in governance, education, and industry

Thus, the Strategy for Digital Development of Innovation Activity of Ukraine until 2030 can be considered as a systemic foundation for establishing an inclusive and security-oriented model of innovation governance, where digital transformation becomes not only a technological instrument but also a mechanism for socio-economic resilience during wartime and post-war reconstruction.

Список літератури

1. Yermak S.O. Theoretical and methodological basis of strategic management of inclusive development of enterprises innovative activity: [monograph], Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), Schweinfurt, Germany. 2019.

2. Strategy for the Digital Development of Innovation Activities in Ukraine until 2030: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1351-r, August 22, 2024. Kyiv, 2024. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p (Accessed: 28 November 2025).

SECTION 5

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

УДК 657.4:331.2

Ісаєв В. М.
магістр кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет

ОПЛАТА ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ ЯК ОБ’ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ

Заробітна плата – одна з найскладніших економічних категорій і водночас важливе соціально-економічне явище. Відтак облік праці та заробітної плати посідає одне з провідних місць у системі бухгалтерського обліку бюджетних установ і здійснюється у обов’язковому порядку. Оскільки оплата праці є найбільшою складовою видатків бюджетних установ, її облік становить одну з найважливіших ділянок облікового процесу [2].

Оплата праці в бюджетних установах є ключовою складовою видатків державного та місцевих бюджетів, що забезпечує функціонування соціальної сфери, освіти, охорони здоров’я, культури та державного управління. Раціональна організація обліку, аналізу й контролю розрахунків з оплати праці має важливе значення для фінансової дисципліни, підвищення прозорості та підзвітності, а також ефективності використання бюджетних ресурсів. З огляду на реформу публічних фінансів, впровадження НП(С)БО в державному секторі та цифровізацію облікових процесів, потреба в удосконаленні системи обліку та контролю виплат працівникам значно зростає.

Структура оплати праці працівників бюджетної сфери включає [3]:

- основну заробітну плату – посадові оклади, тарифні ставки;
- доплати та надбавки – за складність і напруженість роботи, престижність праці, вислугу років, інтенсивність, шкідливі умови тощо;
- премії – в межах фонду оплати праці;
- соціальні гарантії – відпускні, лікарняні, матеріальна допомога;
- нарахування на заробітну плату – єдиний соціальний внесок (ЄСВ).

Облік здійснюється відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та НП(С)БО 132 «Виплати працівникам». Основні завдання обліку розрахунків з оплати праці [3]:

- точний облік фактично відпрацьованого часу та виконаних робіт;
- своєчасне та правильне нарахування заробітної плати, премій, допомог;

- відображення утримань (ПДФО, військовий збір, ЄСВ);
- контроль використання фонду заробітної плати відповідно до бюджетних асигнувань;
- формування достовірної звітності для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Для обліку застосовуються регістри: табелі обліку робочого часу, розрахунково-платіжні відомості, особові рахунки працівників, меморіальні ордери, книга «Журнал-головна». Нарахування проводять за дебетом рахунків видатків та кредитом рахунку 651 «Розрахунки з оплати праці».

Аналіз оплати праці в бюджетних установах є важливою складовою оцінки ефективності використання кадрових і фінансових ресурсів, а також мотивації працівників. Він передбачає комплексне вивчення структури, рівня та динаміки заробітної плати, відповідності нарахувань чинному законодавству, тарифним сіткам і колективним договорам.

Аналіз оплати праці в бюджетних установах є важливою складовою оцінки ефективності використання кадрових і фінансових ресурсів, а також мотивації працівників. Він передбачає комплексне вивчення структури, рівня та динаміки заробітної плати, відповідності нарахувань чинному законодавству, тарифним сіткам і колективним договорам. Аналітична оцінка виплат працівникам дозволяє визначити:

- динаміку фонду оплати праці;
- структуру заробітної плати за категоріями персоналу;
- співвідношення основної та додаткової заробітної плати;
- фондовіддачу та продуктивність праці у сфері бюджетних послуг;
- відповідність фактичних витрат встановленим бюджетним асигнуванням.

Аналіз дозволяє виявити необґрунтовані виплати, перевитрати фонду, диспропорції у розподілі коштів, залежність витрат на оплату праці від обсягів наданих послуг або кількості персоналу.

Результати аналізу дозволяють виявити проблемні зони, обґрунтувати необхідність змін у системі оплати праці, сформувати рекомендації щодо підвищення ефективності кадрової політики та оптимізації витрат бюджету. Такий аналіз є одним із ключових інструментів управління в бюджетній сфері, спрямованим на забезпечення соціальної справедливості та стимулювання працівників.

Контроль розрахунків з оплати праці в бюджетних установах – це система заходів, спрямованих на забезпечення своєчасності, повноти та законності нарахування і виплати заробітної плати, а також інших виплат працівникам бюджетних установ. Контроль здійснюється у двох формах:

1. Внутрішній контроль, який здійснюється керівництвом і бухгалтерською службою установи та включає:

- перевірку табелювання та нормування праці;
- контроль за дотриманням штатної дисципліни;

- зіставлення фактичного фонду оплати праці з бюджетними призначеннями;
- аудит достовірності нарахувань і утримань.

2. Зовнішній контроль, який здійснюють:

- Держаудитслужба;
- фінансові органи;
- органи Казначейства;
- внутрішній аудит у розпорядників бюджетних коштів.

Контроль забезпечує недопущення нецільового використання бюджетних ресурсів, завищення окладів, незаконних надбавок та премій.

Ефективність контролю розрахунків з оплати праці підвищується завдяки впровадженню автоматизованих систем обліку, чіткій організації роботи бухгалтерії, регулярному внутрішньому аудиту та навчанням персоналу.

В цілому, система контролю розрахунків з оплати праці є важливим інструментом для забезпечення фінансової дисципліни, оптимізації витрат бюджетних установ і захисту прав працівників.

Оплата праці в бюджетних установах є важливим об’єктом бухгалтерського обліку, аналізу та контролю, оскільки вона становить значну частку видатків бюджету і безпосередньо впливає на якість публічних послуг. Ефективна система обліку та контролю забезпечує прозорість розрахунків, дотримання трудового законодавства, запобігання фінансовим порушенням і сприяє підвищенню мотивації працівників. У сучасних умовах пріоритетними є цифровізація обліку, удосконалення аналітичних методів та зміцнення внутрішнього фінансового контролю, що забезпечить раціональне та результативне використання бюджетних коштів.

Список літератури

1. Бондаренко О. С., Салівон Т. В. Вдосконалення організації обліку заробітної плати в бюджетних установах. URL: https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/statja_bondarenko_4.Pdf

2. Васильєва В., Бабенко Л., Тумановська О. Сучасний стан та напрями вдосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетній установі. *Економічний простір*. 2019. (146). С. 100-112.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 132 “Виплати працівникам” Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.2011 № 1798. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0121-12/paran4#n4 6.

УДК 368.025.7/.8

Лук’янчук Б. С.
аспірант, 4-ий курс,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОБЛІКУ РИЗИКОСТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасна ризикостійкість (risk resilience) страхової компанії – це не просто наявність достатнього капіталу та формальне дотримання нормативів платоспроможності, а комплексна, динамічна здатність компанії зберігати повну операційну цілісність, безумовно виконувати всі зобов’язання перед клієнтами та швидко відновлюватися після будь-яких внутрішніх чи зовнішніх потрясінь, перетворюючи кожну кризу на можливість для подальшого зміцнення та розвитку [1, с. 34-38; 3, с. 20-25; 4, с. 320-322].

[1, с. B86-B90; 3, с. 34-38; 4, с. 323-325].

Вона ґрунтується на чотирьох рівноцінних, тісно взаємопов’язаних і самопідтримувальних складових, які разом утворюють єдину замкнену, саморегульовану систему:

1. капітальній – регулятивний капітал, доповнений значними добровільними буферами саме під нефінансові, комплаєнс- та ESG-ризики [2, с. 28-30];
2. процесуальній – повністю автоматизована інфраструктура бізнес-процесів, інтегровані RegTech- та SupTech-рішення, безперервний моніторинг у реальному часі;
3. культурній – нульова толерантність до порушень на всіх рівнях, розвинена система whistleblowing, чіткий «тон згори» від ради директорів і топ-менеджменту [3, с. 7-12];
4. обліковій – інформаційна прозорість і аналітична глибина, що перетворюють облік на справжню «нервову систему» всієї компанії [1, с. B86-B90; 3, с. 34-38; 4, с. 323-325].

Центральну, інтеграційну роль відіграє саме облікова складова [1, с. 37; 4, с. 329], яка в реальному часі виконує три ключові функції: миттєву фіксацію будь-яких відхилень (сенсорна), оцінку та монетизацію ризиків у грошовому вираженні (аналітична), а також прогнозування розвитку подій і раннє попередження (превентивна). Завдяки цьому облік автоматично формує або коригує необхідні резерви, перерозподіляє капітал, видає оперативні сигнали керівництву та раді директорів і забезпечує повну, зрозумілу

прозорість перед регулятором і всіма зовнішніми стейкхолдерами [1, с. B91-B95; 3, с. 40-45].

Концептуальна модель ризикостійкості найточніше виражається формулою Ризикостійкість = Капітал + Облік + ESG-прозорість + Культура відповідальності [2, с. 28-32; 3, с. 20-25; 4, с. 320-322], де саме облік виступає сполучною ланкою та каталізатором: він перетворює абстрактні ризики на чіткі грошові величини й запускає безперервний замкнений цикл саморегуляції - виявлення → оцінка → резервування → оперативне реагування → усунення причини → звільнення капіталу [1, с. 34-38; 3, с. 46-48; 4, с. 326-328].

Міжнародний досвід провідних страховиків підтверджує, що саме така інтегрована система з провідною роллю обліку в реальному часі забезпечує не лише виживання в найскладніших кризових умовах, а й суттєві конкурентні переваги: високі показники платоспроможності, мінімальні штрафи, найкращі умови перестрахування, нижчу вартість капіталу та вищу ринкову капіталізацію [2, с. 30-32; 4, с. 330-332].

Таким чином, облік ризикостійкості остаточно перестає бути допоміжною чи суто технічною функцією і стає стратегічним драйвером довгострокової фінансової стійкості, конкурентоспроможності та ринкової вартості страхової компанії в умовах глобалізації, посиленого транскордонного регуляторного нагляду та переходу до принципів сталого розвитку [1, с. B86-B90; 2, с. 28-30; 3, с. 20-25; 4, с. 320-322].

Список літератури

1. МСФЗ 17 *«Страхові контракти»* (з поправками 2023 р.) . IASB, 2023. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-17-insurance-contracts/ (дата звернення: 14.11.2025).

2. Директива Solvency II 2009/138/ЕС (як змінена Директивою (EU) 2025/2 від 27.11.2024). *Official Journal of the European Union*. L 335/1. 17.12.2009. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/138/oj (дата звернення: 14.11.2025).

3. COSO *Enterprise Risk Management - Integrating with Strategy and Performance* [Управління ризиками підприємства - інтеграція зі стратегією та ефективністю]. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. 2017. URL: https://www.coso.org/guidance-erm (дата звернення: 14.11.2025).

4. Durán Santomil P., Otero González L. Enterprise risk management and Solvency II: The system of governance and the Own Risk and Solvency Assessment [Управління ризиками підприємства та Solvency II: система врядування та власна оцінка ризиків і платоспроможності]. *The Journal of Risk Finance*. 2020. № 21(4). С. 317–332. DOI: https://doi.org/10.1108/JRF-09-2019-0183.

SECTION 6

MANAGEMENT, MARKETING, ENTREPRENEURSHIP AND TRADE

Сабецька Т. І.
к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки, маркетингу і менеджменту
Кочкодан Ю. О.
студент,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сьогодення динамічний розвиток підприємницьких суб'єктів та необхідність підвищення їх конкурентоспроможності обумовлює необхідність запровадження сучасних, ефективних підходів до управління бізнесом. Ключовим інструментом, який допомагає у вирішенні даної проблеми, є бізнес-план, розробка та обґрунтування якого дозволяє узгодити стратегічні плани, інноваційні можливості та інвестиційний потенціал підприємства з конкретною ринковою ситуацією у визначений період часу.

Як свідчить аналіз наукових джерел, термінологічні аспекти щодо визначення бізнес-планування досі широко обговорюється у наукових колах. Так, у економічній літературі та в практиці господарювання на даний момент існує два погляди на поняття «бізнес планування» і «бізнес-план».

Представники першого підходу, зокрема Єгупов Ю. [2, с. 19] та Орлов О. О. [3, с. 19] вважають, що «бізнес-планування» являє собою процес розробки бізнес-планів інвестиційних проектів. З точки зору згаданих науковців, поняття «бізнес-планування» і «розробка бізнес-планів» є однаковими за змістом, а результатом цього процесу є бізнес-план», який ототожнюється виключно з інвестиційним проектом. На думку Єгупова Ю., бізнес-планування «…необхідно використовувати суто у вузькому сенсі – контексті розробки бізнес планів, і розглядати його (бізнес-планування) як самостійний вид техніко-економічного планування, поряд із тактичним і стратегічним плануванням» [2, с. 19]. А Данік Н.В. вважає, що бізнес-планування – це «процес розроблення бізнес-плану, який являє собою впорядковану організаційну процедуру, пов'язану зі збором і обробкою інформації, прийняттям рішень, які здійснюються з метою отримання бажаного результату у вигляді цілісної системи взаємопов'язаних управлінських рішень» [1, с. 52].

Зрештою, цей підхід набув значного поширення, так як відображає історичні передумови виникнення відносно нового для вітчизняної практики господарювання планового документа – бізнес-плану, призначеного для активізації процесу залучення інвестицій.

Прихильники іншого, ширшого наукового підходу розглядають «бізнес-планування» як систему комплексного планування діяльності будь-якого підприємства (бізнесу), яка охоплює всю систему планів підприємства. Як зазначає Слиньков В.Н., «сучасною методологією ... стратегічних і внутрішньо-фірмових планів діяльності будь-якої фірми є методологія бізнес-планування, яка поширюється на будь-які ділові пропозиції, проєкти, угоди ... на розроблювані перспективні та поточні плани виробничої, збутової, соціальної та інші види діяльності фірми» [4, с. 18]. Тобто в даному контексті «бізнес-планування» розглядається як методологія і, власне, сам процес планування, які охоплюють нові методи та прийоми обґрунтування планів діяльності підприємства в цілому.

Деякі науковці відзначають подвійний характер категорії «бізнес-планування» і розглядають його одночасно як в широкому, так і у вузькому аспектах. Все частіше науковці органічно вписують бізнес-планування у загальну систему планування підприємницької діяльності, а «бізнес-план» вважають самостійним типом у структурі планів підприємства. Прихильники проектного підходу до управління звертають увагу на можливість використання бізнес-планування у внутрішньому плануванні діяльності підприємства. Натомість представники банківської та інвестиційної сфери дотримуються більш вузького погляду на категорію «бізнес-планування», що обумовлене специфікою їх діяльності, а саме фінансуванням ними як потенційними зовнішніми інвесторами бізнесових інвестиційних проектів.

Таким чином, приходимо до висновку що поняття «бізнес-планування» може трактуватися як широкому сенсі – як методологія обґрунтування планів діяльності підприємства взагалі, так і в вузькому сенсі – як процес розробки бізнес-плану конкретного інвестиційного проекту, який розробляється з метою залучення зовнішнього фінансування.

Як показує господарська практика, ефективному бізнес-плануванню підприємницької діяльності притаманні такі характеристики:

– повнота – проявляється в тому, що бізнес-план повинен охоплювати усі необхідні розділи, які дозволять найбільш повно відобразити обґрунтовану в ньому бізнес-ідею, тобто має містити максимум інформаційних даних, необхідних потенційному інвестору для прийняття ним позитивного рішення щодо вкладення інвестицій у цей проект;

– корисність – полягає в тому, що відомості, які містяться у бізнес-плані, повинні бути не лише повними, але й корисними, тобто слід уникати надмірної, зайвої інформації, яка буде тільки заважати й переобтяжувати сприйняття інвестором описаної бізнес-ідеї;

– нейтральність – полягає в тому, що бізнес-план повинен максимально об'єктивно відображати зміст, характерні особливості, переваги й недоліки викладеної в ньому бізнес-ідеї;

– реальність та достовірність – проявляється в тому, що в основі бізнес-плану повинна лежати достовірна, правдива та об'єктивна інформація, без жодних навмисних викривлень задля підвищення рівня привабливості запропонованої бізнес-ідеї;

– прозорість – означає, що бізнес-план повинен бути викладений у логічній послідовності, для того, щоб потенційні інвестори, кредитори чи бізнес-партнери мали можливість простежити обґрунтування вихідних даних та параметрів проекту, оцінити логічність висновків;

– гнучкість – полягає в тому, що в умовах динамічних змін зовнішнього макроекономічного середовища часто виникає потреба у перегляді та корегуванні бізнес-плану;

– контрольованість – означає, що з допомогою використання системи критеріїв та показників, визначених у бізнес-плані, можна відслідковувати стан виконання робіт, передбачених проектом, аналізувати дотримання термінів виконання проекту, а також оцінювати відповідність фактичних та планових показників;

– зрозумілість – проявляється в тому, що бізнес-план має бути викладений зрозумілою мовою із використанням прийнятої термінології, повинен бути структурованим та компактним, подана інформація має бути згрупована за відповідними розділами, без зайвих повторів;

– наочність – полягає в тому, що при оформленні бізнес-плану доцільно використовувати засоби графічного відображення інформації, що дозволяє унаочнити отримані результати, разом з тим необхідно слідкувати, щоб кількість поданого графічного матеріалу була помірною.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в сучасних умовах економічного розвитку бізнес-планування виступає робочим інструментом, який використовується в різних підприємницьких ситуаціях: при започаткуванні нового бізнесу, у випадку об'єднання існуючих підприємств, під час створення нового інтегрованого організаційно-правового утворення, при трансформації відносин власності, а також у разі виходу підприємства на нові, особливо міжнародні ринки збуту.

Список літератури

1. Данік Н.В. Бізнес-планування як інструмент здійснення фінансового менеджменту в сучасних умовах розвитку України. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2014. № 1. С. 129-133.

2. Єгупов Ю. Система планів сучасного промислового підприємства. *Економіст*. 2017. № 5. С. 13–21.

3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства : підручник. Київ : Скарби, 2002. 336 с.

4. Слиньков В.Н. Бізнес-план і організація фінансово-господарської діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Алерта, 2004. 456 с.

SECTION 7

PUBLIC MANAGEMENT, ADMINISTRATION AND PUBLIC ADMINISTRATION

УДК 35.073.5:316.774

Черниш Ю. Ю.
магістр кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління,
Поліський національний університет

ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ РЕПУТАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ

У сучасних умовах глобальної конкуренції території – держави, регіони, міста та громади – змагаються за інвестиції, трудові ресурси, туристичні потоки, міжнародні проєкти та політичний вплив. Вирішальним фактором у цьому змаганні стає не лише економічний потенціал, а й репутація території – сформований у зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів образ, що відображає рівень довіри та привабливості. Репутаційний менеджмент територій перетворюється на важливий компонент стратегічного управління, де ключову роль відіграють органи публічної влади як координатори та модератори цього процесу.

Репутаційний менеджмент територій – це цілеспрямований процес управління сприйняттям території (міста, регіону, країни) цільовими аудиторіями, спрямований на формування позитивної репутації для досягнення стратегічних цілей, таких як залучення туристів, інвестицій, кадрів та підвищення якості життя. Він включає онлайн- та офлайн-інструменти для моніторингу, формування та просування позитивного іміджу території.

Репутаційний менеджмент території – «це системна діяльність, спрямована на формування, підтримку та захист позитивного іміджу й довіри до території у цільових групах» [5]. Він включає комунікативні стратегії, розвиток конкурентних переваг, підвищення інституційної спроможності та забезпечення прозорості влади.

Науковці (С. Анхольт, Ф. Котлер, О. Вишневський, Г. Почепцов) [6] визначають кілька складових репутації території: соціально-економічний розвиток; інвестиційна привабливість; якість публічного управління; культурний та історичний капітал; екологічна безпека; туристична привабливість;міжнародна впізнаваність.

Репутаційна політика може реалізовуватись через певні інструменти, які узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Інструменти реалізації репутаційної політики

Група інструментів	Приклади
Стратегічні	Стратегії розвитку, брендинг території, регіональні програми розвитку інновацій
Інституційні	Агентства регіонального розвитку, туристичні офіси, інвестиційні ради
Комунікативні	PR-кампанії, публічні звіти, міжнародні форуми, публічна дипломатія
Економічні	Пільгові програми для інвесторів, гранти, державно-приватне партнерство
Соціальні	Громадські обговорення, участь громадян у прийнятті рішень, соціальні ініціативи
Цифрові	Офіційні портали, електронне урядування, соціальні мережі, рейтинги відкритості

Джерело: узагальнено автором за [10]

Однією з ключових проблем сучасного репутаційного менеджменту територій є відсутність системного, стратегічно вибудуваного підходу до формування та розвитку позитивного іміджу громад і регіонів. У багатьох випадках органи місцевого самоврядування обмежуються поодинокими інформаційними кампаніями, ситуативними пресс-релізами чи короткостроковими промоакціями, які не формують довготривалого ефекту та не вибудовують послідовної комунікаційної політики.

Відсутність чітко визначеної стратегії призводить до фрагментарності іміджевих дій, коли різні підрозділи місцевої влади, комунальні установи чи партнерські організації діють неузгоджено [7]. Це ускладнює формування єдиного образу території та створює інформаційний хаос, у якому ключові меседжі губляться або суперечать один одному.

У результаті територія не має сформованого, впізнаваного позиціювання – відсутнє чітке розуміння, чим вона відрізняється від інших, які її конкурентні переваги, у чому полягає її унікальність для інвесторів, туристів, мешканців чи державних партнерів. Територіальний бренд не вибудовується послідовно і тому не стає інструментом розвитку [3].

Для зовнішніх стейкхолдерів це означає нестачу стабільних сигналів про потенціал громади чи регіону, неоднозначність в оцінці їхньої привабливості та зниження довіри. Для внутрішніх – відсутність консолідації громади, недостатнє розуміння цілей розвитку та слабку залученість у спільні ініціативи [1].

Таким чином, відсутність цілісної стратегії репутаційного менеджменту стає бар'єром для формування позитивного іміджу

території та ефективних комунікацій органів влади, обмежуючи можливості соціально-економічного розвитку та знижуючи конкурентоспроможність громади чи регіону.

Однією з поширених проблем розвитку територіальної репутації є недостатня якість інституційної комунікації між органами влади та ключовими групами стейкхолдерів – мешканцями, підприємцями, громадськими організаціями та професійними спільнотами. У багатьох громадах комунікація все ще базується переважно на односторонньому інформуванні, коли влада лише передає повідомлення, але не забезпечує механізмів для повноцінного зворотного зв’язку.

Така ситуація призводить до того, що громадяни та бізнес не мають можливості впливати на процеси прийняття рішень, брати участь у формуванні політики або надавати експертні пропозиції. Відсутність відкритого обговорення важливих питань або низька доступність інформації сприяють появі чуток, непорозумінь, соціального напруження та критики, яка могла б бути уникнена за умов належної комунікаційної роботи.

Дефіцит діалогу формує брак довіри до органів влади, а довіра – один із ключових чинників, що визначає загальну репутацію території. Якщо мешканці не відчувають причетності до розвитку своєї громади або не розуміють логіки управлінських рішень, вони сприймають їх як непрозорі, необґрунтовані або невчасні [9]. У бізнес-середовищі це може проявлятися у зменшенні інвестиційної активності, оскільки підприємці оцінюють територію як менш прогнозовану та недостатньо відкриту до партнерства.

Для органів влади низький рівень інституційної комунікації має ще одну негативну сторону – вони втрачають можливість отримувати важливі сигнали від громади щодо актуальних проблем, потреб населення та ефективності реалізованих програм. У результаті знижується якість управлінських рішень, а політики можуть не відповідати реальним запитам суспільства.

Отже, недорозвинений інструментарій комунікації між владою та населенням негативно впливає на інформаційний простір громади, послаблює довіру та формує негативні репутаційні наслідки. Підвищення якості взаємодії та запровадження ефективних каналів зворотного зв’язку є необхідною умовою формування стійкого позитивного іміджу території.

Сучасне середовище комунікацій змінюється надзвичайно швидко, і території, які не адаптуються до цих змін, опиняються у програші. Однією з актуальних проблем є те, що органи публічної влади нерідко використовують застарілі або надто обмежені підходи до інформаційної політики. Відсутність системного застосування сучасних

цифрових інструментів суттєво звужує можливості території впливати на власну репутацію та ефективно взаємодіяти з різними аудиторіями.

Передусім йдеться про недостатнє використання цифрових платформ та соціальних медіа як повноцінних каналів комунікації. У багатьох громадах вони функціонують переважно у форматі новинних стрічок без елементів аналітики, інтерактивності чи адаптації контенту під конкретні аудиторії. Відсутність стратегічного підходу до роботи з цифровими інструментами знижує охоплення, ефективність та можливість оперативно впливати на громадську думку [9].

Також поширеною проблемою є слабкий розвиток територіального брендингу. Багато громад не мають чітко визначеної айдентики, візуального стилю, ключових повідомлень або бренд-платформи, які б дозволяли формувати цілісний і впізнаваний образ території [3]. У результаті територія втрачає можливість вирізнятися на фоні інших та презентувати свої конкурентні переваги на ринку інвестицій, туризму чи партнерських проєктів.

Окремої уваги потребує сфера кризових комунікацій. Нерідко органи влади не володіють технологіями швидкого реагування на інформаційні виклики, що стає критичним у періоди надзвичайних ситуацій, соціальної напруги чи медійних атак [4]. Затримка з коментарями, відсутність узгоджених меседжів або неправильне розставлення акцентів може суттєво загострити репутаційні ризики та викликати хвилю недовіри.

Ще однією проблемою є недостатній рівень моніторингу громадської думки. У багатьох громадах відсутні системні інструменти аналізу соціальних настроїв, відстеження динаміки репутаційних показників, зворотного зв’язку з громадянами та медіааналітики [8]. У таких умовах органи влади позбавлені можливості своєчасно виявляти проблемні зони, прогнозувати ризики та коригувати інформаційну політику.

Таким чином, слабке використання сучасних інформаційних інструментів обмежує здатність території формувати та захищати власну репутацію, знижує її привабливість і конкурентоспроможність. Для ефективного розвитку громаді потрібні системні інновації в роботі з цифровими платформами, брендингом, аналітикою та комунікаційними технологіями.

Одним із найсерйозніших викликів для формування позитивної репутації території є управлінські помилки та недостатня відкритість діяльності органів влади. У сучасному інформаційному середовищі будь-які факти, що свідчать про корупційні прояви, неефективне використання бюджетних коштів чи конфлікти інтересів, швидко поширюються та формують негативний імідж громади або регіону.

Проблема полягає не лише у самих порушеннях чи управлінських недоліках, а й у відсутності дієвих механізмів їхнього оперативного врегулювання. Часто органи публічної влади реагують повільно, несистемно, або взагалі уникають комунікації щодо проблемних ситуацій. У результаті негативний інформаційний фон лише посилюється, створюючи ґрунт для чуток, спекуляцій та недовіри з боку громадян і зовнішніх партнерів.

Непрозорість процесу прийняття рішень також суттєво впливає на репутацію території. Якщо суспільство не має доступу до інформації про фінансові операції, розподіл ресурсів, земельні питання чи кадрові призначення, це формує відчуття закритості та потенційної корупційної складової. Нестача відкритості підриває легітимність управлінських рішень і створює стійке враження непрогнозованості та ненадійності влади.

Особливо небезпечними для іміджу громади є ситуації, пов’язані з неефективним бюджетуванням – наприклад, реалізація проєктів із завищеною вартістю, незавершені будівництва або нецільове використання коштів [11]. Такі випадки підривають довіру не тільки серед мешканців, а й серед потенційних інвесторів, які оцінюють територію як таку, що має високі управлінські ризики та низький рівень фінансової дисципліни.

Корупційні скандали чи конфлікти інтересів, навіть локального масштабу, можуть стати бар’єром для залучення партнерів, участі в міжнародних програмах чи реалізації інвестиційних проєктів. Відсутність швидкої та професійної реакції влади – публічних пояснень, прозорого розслідування, внутрішніх аудитів або запровадження антикорупційних запобіжників – посилює негативний ефект.

Таким чином, управлінські помилки, фінансова непрозорість і корупційні ризики формують критичні загрози для репутації території, знижуючи її привабливість для інвесторів, туристів та жителів. Ефективна система кризових комунікацій, підзвітність та прозорість діяльності органів влади є необхідними умовами для мінімізації таких ризиків та відновлення довіри.

Органи публічної влади відіграють центральну роль у формуванні та реалізації репутаційного менеджменту територій. Від їхньої стратегічної орієнтації, прозорості, професійності та комунікаційної активності залежить конкурентоспроможність території як у національному, так і в міжнародному контексті. Успішна репутаційна стратегія потребує інтеграції зусиль влади, бізнесу та громади на засадах партнерства, інновацій і соціальної відповідальності.

Список літератури

1. Дем'янчук О. І. Формування та реалізація фінансового потенціалу збалансованого розвитку адміністративно-територіальних одиниць України: монографія. Острог, 2019. 408 с.
2. Дзьобань О. П. Філософія інформаційних комунікацій: монографія. Харків: Майдан, 2012. 224 с.
3. Дудкіна О.П., Чикало І.В. Брендинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності територіальної громади. Економіка та суспільство. 2024. Випуск №66.
4. Зезюліна К. Практики діалогу для порозуміння та участі. Як залучати та надихати на зміни у громадах?. URL: https://surl.lu/cszbna/
5. Комунікації в публічному адмініструванні : конспект лекцій / [О. В. Шебаніна, В. П. Клочан, С. І. Тищенко та ін.]. – Миколаїв : МНАУ, 2018. – 200 с.
6. Котлер Ф. Маркетинг місць. Залучення інвестицій, підприємств, жителів і туристів до міст, регіонів і країн / Ф. Котлер, К. Асплунд, І. Рейн, Д. Хайдер ; пер. з англ. С. Вовка, О. Лірник. – К.: Хімджест, 2005. – 320 с. (Класичний підхід, який визначає роль влади в управлінні брендом території).
7. Пастернак О.І. Економічний розвиток регіону: маркетингове забезпечення: монографія. НАН України. Ін-т регіональних досліджень; [відп. ред. П.Ю.Бєлєнький]. Львів, 2009. 200 с.
8. Проблеми та перспективи модернізації соціального діалогу та публічних комунікацій задля успішних реформ. URL: https://robotodavets.org.ua/2019/02/28/problemy-ta-perspektyvy-modernizatsiyi-sotsialnogo-dialogu-ta-publichnyh-komunikatsij-zadlya-uspishnyh-reform.html
9. Свєженцева Ю.О. Планування й реалізація участі громадськості як складова ефективної комунікаційної стратегії територіальної громади. URL: https://surl.li/ajsyiw
10. Шкробот М.В. Репутаційний капітал в логістиці. Навчально–методичний комплекс дисципліни Навчальний посібник. Електронне мережне навчальне видання. https://surl.li/jfsipu
11. Чучаліна К. Що варто знати про нецільове використання бюджетних коштів Повне або часткове копіювання будь-яких матеріалів сайту, цитування, публікація їх анотованих оглядів допускаються лише з письмового дозволу редакції сайту Держзакупівлі. URL: https://dzplatforma.com.ua/article/760-shcho-varto-znati-pro-netsilove-vikoristannya-byudzhetnikh-koshtiv

SECTION 8

INFORMATION TECHNOLOGY AND CYBERNETICS

УДК 004.89:657.4

Золотарьов П. Р.
здобувач вищої освіти магістерського рівня,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗРОБКА ТА РОЗГОРТАННЯ SLACK-БОТА ДЛЯ ОТРИМАННЯ ДАНИХ ПРО ПОГОДУ

Сучасні організації дедалі частіше потребують оперативного доступу до актуальних даних, зокрема інформації про погодні умови, які можуть впливати на логістичні процеси, планування робіт та безпеку персоналу. Попри існування численних мобільних та веб-застосунків, інтеграція погодних сервісів безпосередньо в корпоративні комунікаційні платформи, такі як Slack, дозволяє значно пришвидшити обмін інформацією та зменшити навантаження на працівників [3].

Slack-боти є гнучким інструментом автоматизації внутрішніх процесів завдяки можливостям інтеграції з API зовнішніх сервісів та підтримці різноманітних сценаріїв взаємодії з користувачем. Вони здатні надавати миттєві відповіді, виконувати розрахунки, формувати звіти та надсилати автоматичні сповіщення. Потенціал подальшого розвитку Slack-ботів полягає у впровадженні адаптивних алгоритмів обробки природної мови, що дозволить їм точніше інтерпретувати запити та створювати персоналізовані рекомендації.

Для отримання погодних даних найчастіше застосовуються хмарні API, такі як OpenWeatherMap, WeatherAPI та AccuWeather. OpenWeatherMap забезпечує широкий набір метеорологічних параметрів і підтримку декількох форматів відповіді [2]. Перспективним напрямом її розвитку є збільшення деталізації локальних прогнозів та оптимізація швидкості оновлення даних у режимі реального часу. WeatherAPI вирізняється високою точністю короткострокового прогнозування та наявністю історичних даних, що дозволяє будувати

аналітичні моделі. Подальший розвиток функціональності може бути пов’язаний із розширенням підтримки кліматичних індексів.

AccuWeather, своєю чергою, відома комерційними інструментами для корпоративного сегмента [1]. Вона підтримує розширені показники, такі як індекс дискомфорту або ризики небезпечних явищ. Перспективи удосконалення цієї платформи передбачають впровадження алгоритмів машинного навчання для прогнозування різких метеорологічних змін та підвищення точності моделей для регіонів із нестабільними кліматичними умовами.

Інтеграція Slack-бота з погодними сервісами забезпечує можливість автоматичного надсилання сповіщень щодо змін погоди, побудову щоденних зведень, виведення даних у зручному форматі та кастомізацію параметрів під конкретні потреби організації. Значною перевагою Slack є підтримка інтерактивних компонентів, що дозволяє користувачам швидко змінювати місто, період прогнозу чи формат відображення інформації.

Незважаючи на широкий вибір готових рішень, розробка власного Slack-бота залишається актуальною через можливість інтеграції з внутрішніми бізнес-процесами, гнучку конфігурацію доступів і безпеки, а також кастомізацію логіки опрацювання запитів. Створення нового інструмента дозволяє оптимізувати робочі процеси, зменшити кількість ручних операцій та підвищити оперативність прийняття рішень. Постійний розвиток API погодних сервісів і платформи Slack відкриває можливості для впровадження інноваційних функцій, що робить розробку власних ботів перспективним напрямом для організацій будь-якого масштабу.

Список літератури

1. AccuWeather API Documentation. URL: https://developer.accuweather.com

2. OpenWeatherMap API Guide. URL: https://openweathermap.org/api

3. Slack API Documentation. URL: https://api.slack.com

УДК 004.67

Мельник В. А.
здобувач освітнього ступеня «магістр»
Західноукраїнський національний університет

АЛГОРИТМ ВИДІЛЕННЯ ОЗНАК ЗОБРАЖЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМ КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ

Методи виділення ознак зображень відіграють важливу роль у задачах детекції та класифікації об’єктів у комп’ютерному зорі, оскільки саме вони забезпечують можливість знаходження відповідностей між різними зображеннями. У сучасних методах важливо забезпечити баланс між точністю, швидкістю та стійкістю алгоритмів за умов поганого освітлення, обертання, відсутністю текстури [1].

Класичні методи, зокрема SIFT та SURF, відомі високою точністю, але їх використання у реальному часі є обмеженим через значні витрати ресурсів [2]. Швидкі алгоритми ORB, FAST чи BRISK вирішують проблему продуктивності, але можуть давати меншу кількість коректних результатів у складних умовах або на зображеннях із низькою текстурою. Частково це пов’язано з тим, що їхні дескриптори менш інформативні порівняно з дескрипторами на основі градієнтів.

Поява алгоритмів AKAZE та подальший розвиток нелінійних шкал простору дозволили покращити баланс між точністю та швидкодією. Дослідження показують, що використання адаптивних фільтрів, контурних структур та методів попередньої сегментації здатне значно зменшити кількість хибних відповідностей і забезпечити кращий опис локальних особливостей зображення [3]. Це важливо у задачах, де об’єкт має чіткі контури, але слабку текстуру – наприклад, у задачі детекції логотипів чи технічних позначень.

Методи зіставлення ознак відіграють центральну роль у задачах детекції та класифікації об’єктів, оскільки саме вони забезпечують можливість знаходження відповідностей між різними зображеннями. У сучасних застосуваннях важливо досягти оптимального балансу між точністю, швидкодією та стійкістю алгоритмів до факторів спотворення [1]. У складних умовах – змінне освітлення, обертання, відсутність текстури – саме дескриптори визначають успішність розпізнавання.

Класичні методи, такі як SIFT чи SURF, забезпечують високу точність, але мають суттєві обмеження при роботі в реальному часі через значні обчислювальні витрати. У свою чергу, такі алгоритми як ORB чи BRISK є надзвичайно швидкими, однак менш інформативними, що інколи призводить до втрати коректних відповідностей. Розвиток нелінійних просторів масштабу – зокрема в AKAZE – частково компенсує ці недоліки, дозволяючи покращити баланс між продуктивністю та точністю [3].

Тому запропоновано алгоритм, який полягає в комбінуванні локальних дескрипторів із адаптивними структурними характеристиками об’єкта. Застосування цього алгоритму дозволяє значно зменшити кількість хибних виявлень, що підвищує надійність подальших етапів обробки, таких як класифікація чи трекінг. Алгоритм може використовуватись як окремий модуль попередньої обробки або як підсилюючий алгоритм при роботі нейронних мереж, забезпечуючи більш точну та інваріантну базу для подальшого аналізу.

Алгоритм EDGE було створено як компактну та водночас інформативну альтернативу традиційним методам детекції ознак. Він полягає в трьох ключових етапах:

1. Обчислення контурної та градієнтної інформації.

Для визначення напрямків та інтенсивності змін яскравості застосовується оператор Собеля, який формує два компоненти градієнта:

– Gx – уздовж горизонтальної осі,

– Gy – уздовж вертикальної.

На основі цих компонентів визначаються:

– величина градієнта, що характеризує силу контуру;

– орієнтація градієнта, яка задає напрям його зміни.

2. Пошук ключових точок.

Ключові точки визначаються за принципом локального максимуму: точка вважається ключовою, якщо її модуль градієнта перевищує значення в найближчому оточенні. Такий підхід дозволяє виділити найінформативніші точки вздовж контурів.

3. Побудова дескриптора.

Навколо кожної ключової точки формується локальне вікно розміром 16×16 пікселів. У цьому фрагменті обчислені напрямки градієнтів накопичуються в гістограму, після чого вона нормалізується. Результатом є вектор-дескриптор сталої довжини.

Застосування запропонованого алгоритму EDGE може суттєво покращити якість підготовки ознак для класифікаційних систем та нейронних мереж у випадках, коли класичні методи працюють нестабільно.

Список літератури

1. Zhou Q., Sattler T., Leal-Taixé L. Patch2Pix: Epipolar-Guided Pixel-Level Correspondences. *CVPR*, 2021. 10 с. https://doi.org/10.48550/arXiv.2012.01909

2. Sun J., Shen Z., Wang Y., Bao H., Zhou X. LoFTR: Detector-Free Local Feature Matching with Transformers. *CVPR*, 2021. 12 с. https://doi.org/10.48550/arXiv.2104.00680

3. Tian Y., Balntas V., Ng T., Laguna A., Demiris Y., Mikolajczyk K. D2D: Keypoint Extraction with Describe-to-Detect Approach. *ACCV*, 2020. 18 с. https://doi.org/10.48550/arXiv.2005.13605

УДК 004.89:657.4

Рягузов О. О.
здобувач вищої освіти магістерського рівня,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗРОБКА УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ЧАТ-БОТА НА ОСНОВІ ML-NLU ТА RAG ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ДОВІДКОВИХ ЗАПИТІВ

Сучасний університет взаємодіє зі студентами й абітурієнтами у режимі постійних змін: розклади, перезарахування, стипендії, довідки, доступ до LMS. Телефонні лінії перевантажені, електронні скриньки – також, а інформація на сайті часто потребує «людського перекладу» простою мовою. Це робить чат-бота природним фронтом взаємодії – але лише за умови, що відповіді будуть швидкими, точними і підтвердженими джерелами.

Запропоновано архітектуру університетського чат-бота, яка поєднує класичне машинне навчання для розуміння намірів (ML-NLU) та пошук з підкріпленням джерелами (Retrieval-Augmented Generation/Search, RAG). Такий підхід розділяє «як бот розуміє запит» і «звідки бере правду». Перевірена інформація зберігається в дисциплінованій базі знань (FAQ) з версіонуванням, а під час відповіді завжди повертається посилання на першоджерело. Це дозволяє оновлювати факти без перевчання моделей і гарантувати трасованість.

Структура даних побудована навколо компактного двомовного FAQ (uk/en): стабільний id запису, категорія (розклад, стипендії, оплати, довідки), прив’язка до інтенції, поля «питання/відповідь» двома мовами, набір перефразувань, канонічні посилання на сторінки університету, мітки «потребує ескалації» та дата оновлення. Зміни у вмісті проходять через git-процес: пул-реквести, автоматичні перевірки на дублікати id та «мертві» посилання, теги версій для швидкого відкату. Індексація для RAG виконується локально: питання й короткі конспекти відповідей перетворюються на вектори багатомовними ембеддингами і зберігаються у векторному сховищі з метаданими (мова, категорія, версія, посилання). При точковому оновленні переіндексується лише змінений запис, що знижує операційні витрати.

Серверна частина реалізована на Python/FastAPI з асинхронною обробкою запитів і суворою валідацією схем (Pydantic) [1]. Для

класифікації інтенцій використано sentence-embeddings (Sentence-Transformers) у поєднанні з легкими моделями scikit-learn (логістична регресія/градієнтні методи), що забезпечує швидкий інференс на CPU й відтворюваність метрик. Розшук знань виконується через ChromaDB (локальний векторний індекс), який повертає top-k релевантних записів FAQ разом із джерелами. Усі компоненти контейнеризовано (Docker), що забезпечує однакове середовище для розробки, тестування і продакшн-розгортання.

Вимоги MVP сфокусовані на «продакшн-поведінці», а не на демонстраційній коректності. Зафіксовано цільові метрики: F1 ≥ 0,85 для класифікації інтенцій на внутрішній двомовній вибірці; hit@3 ≥ 0,90 для RAG-пошуку по контрольному набору FAQ; середня затримка відповіді 300–400 мс, p95 ≤ 1–1,5 с на CPU; частка ескалацій не перевищує 10–15% звернень. Якщо впевненість нижча за поріг або тема маркована як «ручна», бот відкриває тікет із номером звернення і просить контакт для зворотного зв’язку – без надмірного збирання персональних даних.

Канали інтеграції побудовано за принципом «один мозок – багато вітрин». Ядро – REST-ендпойнт /chat і WebSocket для веб-чату з єдиним форматом запиту/відповіді, що містить текст відповіді, інтенцію, оцінку впевненості та джерела. Telegram використовується як основний канал доставки завдяки низькій латентності й звичному інтерфейсу для студентів: chat_id мапується на session_id, мова визначається автоматично, кнопки швидких дій («Розклад», «Зміни», «Контакти деканату») скеровують до корисних сценаріїв [3]. Для спостережуваності передбачено структуровані журнали (інтенція, впевненість, оцінка RAG, затримка, ескалація) та базові метрики /metrics для оперативного моніторингу.

Проведено оцінювання якості і продуктивності: крос-валідація інтенцій (accuracy/F1, матриця помилок), тестування RAG (hit@k, MRR, частка відповідей з валідними посиланнями), навантажувальні прогони хвилями (від десятків до сотень RPS) і двомовні smoke-набори для ключових інтенцій (розклад, стипендії, оплати, довідки, контакти). Результати підтвердили досяжність заявлених порогів для MVP на CPU-інфраструктурі без залучення GPU та хмарних LLM-API, що позитивно впливає на TCO і дозволяє залишатися в межах on-prem політик.

Окрему увагу приділено безпеці даних та приватності: мінімізовано зберігання PII, журнали не містять персональних ідентифікаторів поза службовою необхідністю, база знань розміщена локально, ескалація передає лише номер звернення і базовий контакт. Завдяки контейнеризації й чіткому процесу версіонування знань (git-теги → переіндексація → smoke-перевірки → перемикання індексу) зміни в контенті застосовуються без простою сервісу.

Таким чином, запропонований стек (Python + FastAPI + Sentence-Transformers + scikit-learn + ChromaDB + Docker) забезпечує баланс швидкості, точності та керованості, необхідний для університетського чат-бота. Рішення масштабоване горизонтально, прозоре для аудиту, підтримує дві мови без втрати якості та завжди надає відповідь із посиланням на джерело – або коректно ескалує звернення. Подальший розвиток передбачає розширення каталогу інтенцій, підключення розкладів і сервісів через API, додавання «тіньового» індексу для великих хвиль оновлень, а також інтеграцію з формами заяв і чергами опрацювання тікетів.

Список літератури

1. FastAPI Documentation. URL: https://fastapi.tiangolo.com/ (дата звернення: 25.10.2025)

2. ChromaDB: Architecture & API. URL: https://docs.trychroma.com/docs/overview/architecture (дата звернення: 25.10.2025)

3. Telegram Bot API: Best Practices for Webhooks. URL: https://core.telegram.org/bots/api (дата звернення: 25.10.2025)

SECTION 9

HISTORY AND ARCHEOLOGY

УДК 341.231:27(438):94(438)

Ковалик І. І.
аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства,
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

ІНСТРУМЕНТАЛІЗЦІЯ СТАТУТУ ПОЛЬСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ 1938 Р. У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ

Проблематика взаємин державної влади та церковних інституцій у міжвоєнній Польщі посідає помітне місце в сучасній історіографії, оскільки релігійний компонент відігравав значну роль у формуванні державної ідеології та національної політики Другої Речі Посполитої. Прийняття у 1938 р. Статуту Польської автокефальної православної церкви стало не лише нормативно-канонічним актом, що регламентував внутрішню організацію цієї конфесійної структури, але й важливим інструментом державної стратегії щодо інтеграції православного населення – передусім українського у політичний і культурний простір польської держави. Польський уряд розглядав Статут як засіб посилення контролю над православним церковним життям, розширення адміністративного впливу на церковну ієрархію та поступового впровадження політики полонізації у східних воєводствах.

Інструменталізація Статуту 1938 р. відображала прагнення влади обмежити зовнішні зв’язки Православної церкви, сформувати конфесійну структуру, лояльну до політичного курсу Варшави, та використати релігійну сферу як механізм реалізації концепції «державної асиміляції». Дослідження цих процесів дає змогу глибше осмислити специфіку міжконфесійних і міжетнічних взаємин у Другої Речі Посполитій, а також оцінити вплив державної церковної політики на формування регіональної ідентичності та політичну мобілізацію православного населення напередодні Другої світової війни.

Зауважимо, що важливим етапом у трансформації державно-церковних відносин стало ухвалення 30 грудня 1938 р. Радою міністрів внутрішнього Статуту Польської автокефальної православної церкви, раніше затвердженого Священним Синодом. Цей документ замінив «Тимчасові правила», які до того часу були основним нормативним актом, що регулював функціонування православного церковного життя в Другій Речі Посполитій. Одночасно було змінено й офіційну назву Церкви: замість «Свята Автокефальна Православна Церква» утверджено назву «Польська Автокефальна Православна Церква», що підкреслювало її національно-польську інтерпретацію та посилювало державницьке бачення її статусу [4, S. 1549].

Статут 1938 р. унормовував організаційну структуру, систему управління та принципи діяльності Польської автокефальної православної церкви після офіційного проголошення її автокефалії у 1924 р. Згідно з документом, Церква визнавалася автокефальною та незалежною у внутрішніх справах, очолюваною митрополитом Варшавським і всієї Польщі, кандидатура якого підлягала затвердженню з боку польської держави. Адміністративна структура Церкви включала єпархії на чолі з єпископами, поділені на деканати та парафії [1, с. 70].

Документ визначав повноваження митрополита, єпархіальних єпископів, процедури формування та компетенції Помісного собору, Єпископського синоду й єпархіальних управлінь, а також регламентував питання релігійної освіти та церковного судочинства [3, с. 101]. Особливе значення мало положення про те, що вище церковне керівництво обиралося лише за погодженням з державними органами, що фактично забезпечувало польській владі суттєвий контроль над управлінням Церкви. Призначення духовенства нижчих рівнів здійснювалося єпископами відповідно до норм Статуту.

Статут надавав польському уряду широкі повноваження щодо контролю за його дотриманням та наглядом за релігійною діяльністю, що істотно обмежувало реальну автономію Церкви. Офіційною мовою церковного урядування й діловодства визначалася польська. Держава також зберігала вплив на вирішення майнових питань, що було особливо важливим у контексті обмеження православного церковного землеволодіння після аграрних реформ 1920-х рр. Статут визначав правила управління церковним майном, розподіл і використання фінансових коштів на потреби Церкви [2, с. 225].

Окремі положення регламентували порядок скликання Помісного собору, засідань Синоду та інших церковних органів, звужуючи автономію окремих єпархій і концентруючи ключові управлінські функції в руках митрополита та Синоду. Також урегульовувалися питання богослужбової практики, підготовки духовенства та діяльності релігійних навчальних закладів. Церква зберігала право викладання релігії в школах, але лише відповідно до державних навчальних програм.

Таким чином, прийняття Статуту 1938 р. стало важливим етапом у посиленні впливу польського уряду на внутрішнє життя Православної церкви. Цей крок був складовою ширшої державної політики, спрямованої на полонізацію православного населення, передусім у Західній Україні. Попри формальне проголошення автокефалії, Внутрішній статут суттєво обмежував самостійність Церкви через запровадження розгалужених механізмів державного контролю та регламентації.

Список літератури

1. Купранець О. Ф. Православна церква в міжвоєнній Польщі 1918–1939 рр. Рим, 1974. 262 с.

2. Кучерепа М., Нерода І. Полонізація Православ’я в 1930-ті роки. Церква Христова: місія, традиції, сьогодення. / Упорядник прот. В. Вакін. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2021. С. 221–232.

3. Нерода І. Боротьба за скликання Помісного собору Автокефальної Православної Церкви у Польщі в другій половині 20-х – 30-х роках ХХ століття. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла. Коцюбинського Серія: Історія*. 2022. Вип. 41. С. 96–106. https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f440e761-acc9-4a1f-bcc4-f023090ef72e/content

4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 1938 r. o uznaniu Statutu Wewnętrznego Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. *DURP.* №103. 30 grud. 1938. Poz. 679. S. 1545–1583. URL: https://www.dziennikustaw.gov.pl/D1938103067901.pdf

BOOK OF ABSTRACTS

SCIENCE, EDUCATION, ECONOMICS, AND SOCIETY OF THE 21ST CENTURY: CURRENT STATE, ISSUES, AND PROSPECTS MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

December 2, 2025
Austin, USA

Languages of the published abstracts:
English, Ukrainian, and other languages.

Editor-in-Chief: Ward A.
Technical editor: Butler V.
Artistic editor: Vasquez K.
Corrector: Jordan A.
Typesetting and Editorial: Vargas D.
Graphic Designer: Crawford J.

Passed for publication: 02.12.2025
Electronic edition. Typeface: Arial
Golden Quill Publishing
Austin, TX 78701, USA

All rights reserved.

The authors are responsible for the content of their abstracts.

The editorial board does not necessarily share the views expressed by the authors.

Official website: http://www.economics.in.ua